

3

452

Kadirli Kazası Fiziki, Beşerî, İktisadî tedkiki

Me'zuniyet Tezi.

Edebiyat Fakültesi Coğrafya Şubesi: Sö7-8

NO.1774. Abdullah Erdoğan

1943 - 1944

Müdafiyeye
9.6.1944
Kontrolünü
[Signature]

Bibliografya.

1.- Fiziki Coğrafya :

a.- Coğrafi mevki, hudut ve mesabası.

b.- Kaza araziinin durumu.

c.- İklim.

- 1.- Morice Blumenthal (Niğde ve Adana Vilâyetleri dahilindeki Torosların Jeolojisine bir bakış) M.T.A.Enstitüsü yayınlarından.Seri.B NO.6.Ankara1941
- 2.- Vital Cuinet (La Turquie D'Asie) Paris 1891 Cilt 2 Sa:93,94.
- 3.- Schaffer (Cilicia) Sa:43-44,91-92.
- 4.- İstatistik Umum Müdürlüğü 1935-1940 Genel Nüfus sayımları İstatistikleri.
- 5.- Aylık hava vaziyeti bültenleri 1932-1943.
- 6.- İhsan Abidin (Anadoluda Ziraat yetiştirme vaziyeti)İstanbul:1928.Cilt 2 ← Sa:328,331. mekân şekilleri.(Kasaba ve köylerde).
- 7.- Devlet Sâlnameleri 1925-~~1926~~ Sa:753,523.
1926-1927
- 8.- Adana Sâlnameleri 1309,1317 Sa:151-152,126-163.
- 9.- İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu (Anadolu Beylikleri) T.T.K.Yayınlarından - Seri 8 NO.2 Ankara : Sa:42,45.
- 10.- Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası (Elbistan ve Maraşta Zülkadiroğulları - Hükümeti) Cüz 25-36,37-42,90-96.

d.- Sınai faaliyetleri.

e.- Yollar ve nakil vasıtaları.

f.- Mahalli ticaret.

P I L A N .

1.- Fiziki Coğrafya :

- a.- Coğrafi mevki, Hudut ve mesaha.
- b.- Kaza arazisinin durumu.
- c.- İklim.
- d.- Toprak, Nebati örtü ve hayvanlar.
- t.- Akar sular ve menbalar.

2.- Beşeri Coğrafya :

- a.- Tarihçe .
- b.- Mülki ve idarî teşkilât .
- c.- Nüfus ve hareketleri .
- d.- İskân ve mesken şekilleri. (Kasaba ve köylerde).
- e.- Kazanın sıhhi durumu .
- f.- Kazanın kültür durumu.

3.- İktisadî Coğrafya:

- a.- Kazanın zirafî durumu .
- b.- Ehli hayvanlar .
- c.- Sinaî faaliyet .
- d.- Yollar ve nakıl vasıtaları.
- t.- Mahalli ticaret .

Savran suyu köprüsünden geçerek, köprünin nihayetinde ve Kesen yolu üstünde -
birdenbire batıya doğru çeviren Süleyman tepesine çıkıldığında semanın susalsız
bir Coğrafi manzara ile karşılaşılabilir. Üstün yolculuğa rağmen sınırlı bir
muhafaza eden savran suyu sızması boyunca sıralanan köyleriyle, sonbaharın so-
son aylarında bile henüz yeşilliklerini kaybetmemiş bulunan ağaçlarıyla, kıy-
maz yeşil mahalleriyle, az ötede çelik harmanlarındaki faaliyet ve motor ses-
leriyle, geniş ovalıyla, nihayet bir hayli uzakta göklere kavuşmak üzere
ufku kaplayan Toroslarıyla Kadiri aya bir gözlemdir.

Dağlık ve Ovalık olan kaza arazisini Fiziki bakımdan iki kısma müdafaa ede-
biliriz :

1.- Dağlık Saha.

2.- Ovalık Saha.

Dağlık Saha :

Kazanın N, NE, E kısımlı ovaları, aynı Torosların Adana ovalarına Coğ-
rafi bakımdan benzerlikleri kaybederek meydana getirilen yüksek

Ön Söz :

ettiğim halde-

Uğrayacağım bütün güçlükleri evvelden tahmin me'zuniyet tezime,tarihi Kilikyanın eski kasabalarından biri olan Kadirli kazasını seçtim. Doğduğum ve büyüdüğüm bir memleket olması sebebiyle,belki bu güçlükleri kısmen olsun telâfi edebileceğimi sandığım bu şirin yurd köşesi monografyasını-hazırlarken,şimdiye kadar hiç tedkik edilmemiş ve hakkında esaslı neşriyatta bulunulmamış olduğundan tasavvurumdan daha çok zorluklarla karşılaştım.Hocam arımın,uğradığım güçlükleri ve bu uğurdaki tecrübesizliğimi göz önüne alarak vaki olacak hatalardan,eksiklerden dolayı beni mazur göreceklerini umuyorum.

- Fiziki Coğrafya . -

Coğrafi mevki,Hudut ve Mesaha :

Seyhan vilâyetinin kazalarından birisini teşkil eden Kadirli şimalen Saim beyli,Andırın;Garben Kozan;Cenüben Ceyhan,Osmaniye;Şarkan de Bahçe ve Andırın kazalarıyla çevrilmiş olup,sathi mesahası - 1515 kilomtreye karedir.Kilometre kareye 18 kişi düşmektedir.Arazisinin yarısından fazlası dağlık,mütebaki kısmı ovalıktır.

Kaza arazisinin durumu :

Mintakanın cenubu geniş Kadirli Ovasına açık olduğu - halde N,NE,NW,kısımları Diniger dağı,Tekeçoğu,Akçadağı,Toklu dağlarıyla,bunların temadisi olan ve üzeri maki nebatlarıyla kaplı müselsel tepelerle arızalanmıştır.

Savrun suyu köprüsünden geçerek,köprüünün nihayetinde ve Kozan yolunun üstünde - birdenbire batıya dirsek çeviren Sülemiş tepesine çıkıldığı zaman emsalsiz - bir Coğrafi manzara ile karşılaşılabilir olur:Uzun yolculuğa rağmen zindeliğini muhafaza eden Savrun suyu mecrası boyunca sıralanan köyleriyle,sonbaharın son aylarında bile henüz yeşilliklerini kaybetmemiş bulunan ağaçlarıyla,kış,yaz yeşil makileriyle,az ötede çeltik harmanlarındaki faaliyet ve motör sesleriyle,geniş ovasıyla,nihayet bir hayli uzakta göklere kavuşmak hülyasıyla ufku kaplayan Toroslarıyla Kadirli ayrı bir âlemdir.

Dağlık ve Ovalık olan kaza arazisini Fiziki bakımdan iki kısımda mütalâa edebiliriz :

1.- Dağlık Saha.

2.- Ovalık Saha.

Dağlık Saha :

Kazanın N,NE,NW kısmı avarızı,anti Torosların Adana ovasına doğru tedricen irtifalarını kaybederek meydana getirdikleri yaylalar teşkil et-

etmektedir. Anti Torosların ön dağları diyebileceğimiz ve sarp şekilleri ihti va eden dağlar, ekseriya ormanlarla örtülüdür. Bazan yeşillikler arasından yal çın ve çiplak tepelerin meydana çıkıtığı görülür, vasati 900-1000 metre yükse klikte olan bu dağlar cenuba doğru tedricen alçalır. Arazi dar ve derin vadi- lerle yarılmış olup, geçilmesi güçtür. Muhtelif devirlerde türeyen eşkıyalar - avarizin bu gibi hususiyetlerinden istifade etmişlerdir. Şimale gidildikçe yü kseklikleri artan dağlar Saimbeyli ve Andirin hudutlarına girerek, hepisi de- Mezgaçda binboğa dağlarıyla birleşirler.

Savrunun sağında evvelâ W sonra NW ve nihayet N-S istikametini alan Sülemiş- tepesi, çatal tepe, terazi tepesi ve saire gibi bazı müsel sel tepelerden sonra Mezide, bu mevkiin en yüksek arızası olan Tekeçoğlu D. (870) e çıkılır. Teke Ço ğu N , e doğru gittikçe yükselüp W den gelen mescid (378) Diniger (450) dağla rıyla eski ~~Sahpelerden~~ müteşekkil. zirve kısmı ekseriya ormanlardan mahrum, - plato manzaralı Toklu dağana (2300) çıkarak burada Oğlak kayası, Yoğurt yenm- ez tepelerinden sonramazgaç dolaylarında binboğa dağlarıyla birleşir.

Diğer bir kolda Savrun vadisinin solunda SE-NW istikametinde uzanan müsel sel Tepelerle (kara tepe , döğüş gedığı, Akarca ve avluk sırtları, Gödenen dağı, Aşı Ğil kalesi..) başlar. Bu ikinci sıra dağlar kara yüce dağıyle yanalak sırtları ndan ağlıca dağına (1500) buradan da tarihi bir şöhreti haiz Turna (1650) ve Akça dağlarına bağlanır. Akça dağı da N, NE istikametinde kıvrılarak çokak dağ larıyla (Hasdağ, ziyaret dağı, ziyaret dağı, başı kesik, Harmankaya ve saire..) Mezgaca varır.

Bütün bu dağların etekleri ormanlarla örtülü olup, vahşi hayvanca zengindir.

Ovalık Saha :

Kaza arazisinin cenup ve cenup bati kısmını teşkil eden ovalık - kısım, Ceyhan nehrinin Orta mecrasi etrafında bulunan Orta Ceyhan ovasının k- bir parçasıdır. Üçüncü zaman sonunda Torosların takımıyle yükselmiş oldukları bir sırada çukurlaşmış olan sahaların bilahare dağlardan inen akar sular ve sellerin, taşıdığı maddeleri doldurmasıyle meydana gelmiştir. Cenuptan şimale doğru yükselen, Ceyhan nehri ve tabileriyle sulanan ovada rüsubı tabakanın - kalınlığı yer yer değişmektedir. Hemen her yerde kille, kireçli ve çamışlı - olan topraklar ekseriya esmer, siyah renkte olup, bazı yerlerde kırmızıdır. Toprak tabakalarının altında satha çok yakın bulunan geniş bir su tabakası - vardır. Yer altı su tabakasının derinde olmaması ve meylin azlığı sebebiyle - yağmur mevsiminde teşekkül eden bataklıklar, uzun müddet kurumadıklarından bi rer hastalık yuvası halini almaktadır. Ova, şimaldeki tepelerin cenuba doğru - uzanan kollarıyla kasabada W de inkıtaa uğramaktadır.

Yer yer aloviyon örtüsü altında birer ada gibi yükselen kayalık tepeler, Ova- nın yeknasaklığını bozan birer şahid tepedirler. Bunlardan çoğu üzerlerinde -

eski devrin kala harabelerini taşımaktadır:Hemte,Bodrum ...Gibi.

Bünye :

Kadirli ve civarının jeolojik vaziyetini gösteren bir harita gözden geçirilecek olursa dağlık mntakada hakim formasyonun kretaseşist ve kalkerlerinden mürekkep bulunduğu görülür.Diniker,Mescid,teke çoğu ve akça dağları - ikinci zaman kalkerlerinden müteşekkildir.

Ova içinde bile yer yer kalker bloklar görülür.Bu kretase kalkerlerinin altına ~~döven~~ ve bilhassa üst ~~döven~~ ihtiva eden Paleozoique seriler dalmaktadır. Birinci ve ikinci zamana ait bulunan bu formasyonları,diskordan halinde neojen örtmektedir.Çökmüş havzalarda,sonradan husule gelen dolma ve kısmın tuf-ler vardır.Bilhassa ovalık kısımda geniş sahaları kaplayan neojen devrine - ait sahalarda hakim formasyon marnlı ve greli miyosendir,Toklu dağında,Hokka dağı konglomeraları yer almaktadır.

İklim :

Kadirli kazası ve çevresinde kışları ılık ve yağmurlu,yazları sıcak - ve kurak olan Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir.

Bununla beraber denizden biraz daha uzak olması,irtfain artması,şimalden bazı dağlarla arızalanmış bulunması gibi sebepler buna müdahale edebilir.Bu yü zden Kadirli^{ve} Kavalisinde tedrici birleşme (Continental) görülür.

Suhunet :

Kadirlinin en sıcak yeri Ovasidir.Suhunet 37°-38° arasında değişir. en çok soğuk aylar Kânunusani ile Şubattır.En sıcak aylar ise Haziran/ Temmuz Ağustos/olmakla beraber,sıcaklık son bahardada devam edebilir.Azami suhunet-41,i geçmez .

Ova mntakasında bazı seneler suhunetin-33 dereceye düşmesi pek enderdir. Kışın poyraz esmezse lâtif bir bahar havası hüküm sürer.Fakat poyraz esmeğe başalayınca suhunet birdenbire sıfırın altına düşer.Dağlık mntakalarda ~~kış~~ ~~ya poyraz~~ irtifa sebebiyle yazlar mutedil,kışlar oldukça şiddetli geçer. Kaza toprakları dahilinde Meteoroloji istasyonu bulunmadığından Adanaya ait rasad neticeleri suhunetin seyri hakkında fikir verecektir.

Aylık suhunet vasatileri.

Cedveli ,S.6. da.

Aylık Suhnet Vasatileri.

Adana :	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	S.vasa
1932 :	-	10	14	18	21	26	28	29	27	26	16	10	-
1933 :	9	11	14	15	21	25	28	29	26	22	18	11	19
1934 :	9	10	15	19	22	26	28	28	27	22	19	12	19
1935 :	10	12	14	17	25	28	29	28	27	22	15	14	20
1936 :	12	11	15	19	21	24	28	30	25	22	17	9	18
1937 :	6	12	16	19	21	26	29	28	27	23	17	-	-
1938 :	-	-	11	17	20	33	29	29	25	21	14	12	-
1939 :	10	9	11	17	23	24	28	27	25	23	15	11	18
1940 :	9	-	-	18	20	25	27	28	25	21	15	12	-
1941 :	10	12	13	18	23	27	28	28	25	18	15	8	18
1942 :	7	12	13	17	22	26	28	27	25	20	15	11	18
1943 :	6	9	15	20	24	26	29	27	22	17	10	18	
	8,8	10,8	13,2	17,4	21,5	26	28,2	28,8	25,8	21,8	16	10,9	18

Yağışlar :

Mıntakamda yağmurlar en fazla kışın ve baharlarda yağar. İlk yağmurlar birinci Teşrinde başlar. Halk yağmuru en ziyade tohumunu ekeceği zaman - yani teşrin aylarında bekler. Zira yaz kuraklığından yanan topraklar bu sonbahar yağmurlarıyla yumuşar ve ekim kolaylaşır. Bundan başka köylü yağmuru - hububatın başak vereceği (Krütik devre) günlerinde, yaz ekinleri için Ağustosun ilk haftasında ister.

Yağmur kışın sağnak halinde ve mütemadi olarak devam edebilir. Bazan da dolu ile karışık yağarak ziraate zarar verir.

Mayisin haftasından itibaren yağmur azalmağa başlar, yaz kurak geçer.

Adanada yağışın mevsimlere göre dağılışı şu şekildedir:

Kış % 47 yaz % 3

İlkbahar % 29 Sonbahar % 21 .

Umumî kaide olarak dağlara yaklaştıkça yağmur miktarı artmakta olduğundan -

Kadirli'de Adanaya nazaran Yağışların daha ziyade olması lâzımgelmektedir. Bunun neticesi olaraktır ki,dağlık kısımlar ovaya nazaran daha çok yağmur almaktadır.Yağışlar mikdar ve rejim itibariyle intizamsızdır. Yazın yağmur nadiren yağar.Yağmurlar bu mevsimde,havanın fazla ısınmasından mütevellid said hareketler neticesinde husule gelen fırtına yağmurlarıdır. Adana ve Mersinde pek görülmeyen said hareket yağmurları daha ziyade berrî - tesire maruz Kadirli'de daha sık vukua gelmektedir.

Adanada aylık yağış mikdarları ve senelik
Vasatiler:Milimetre olarak.

Adana :	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<u>V</u>
1932 :	-	63	42	42	40	8	0	0	8	26	27	0	
1933 :	28	36	60	56	12	13	0	0	43	32	13	109	402
1934 :	35	97	41	30	59	66	2	0	8	76	7	41	462
1935 :	138	97	108	78	15	0	0	32	21	133	83	-	
1936 :	15	155	20	61	73	21	22	1	4	59	58	-	
1937 :	64	57	2	26	16	5	0	0	0	25	161	-	
1938 :	136	-	-	19	143	0	5	11	22	53	101	106	
1939 :	136	64	149	51	0	76	0	20	1	0	48	83	628
1940 :	114	192	25	53	64	7	0	0	1	83	92	104	735
1941 :	62	69	41	14	0	-	16	3	10	59	6	83	
1942 :	188	107	90	7	18	4	3	3	34	138	132	5	729
1943 :	296	-	22	54	69	30	0	0	0	70	18		

Senelik vasatı 591 mm.

Kar ve don :

li

Kadir/dağlarına kış mevsiminde her sene muntazaman kar yağar. Gayet bol yağdığından,derin inlerde biriken karlar ertesi sepeye de kalırlar Bunun neticesi olarak yaylâlardaki menzabalardan ekserisi kurumaz.Fakat Ova kısmına pek ender olarak kar düşer.Filhakika 1911 senesinde şiddetli soğuklarla müterafik Kadirli ovasına kar yağdığı rivayet edilmektedir.Keza 1921 de aynı şekilde yağmıştır.4-5 kalınlıktaki bu kar tabakası bir hafta kadar yer de kalmış,soğuklarda tahammül edemeyen bazı kuşların (Sığircik,turaç..)evlere ve tavan aralıklarına sığınmalarına sebep olmuştur.Ova kısmında don hadisi de nadirdir.Yalnız 1942 de memleketimizin her tarafında olduğu gibi -

Kadirlide de donlar husule gelmiş ve bu yüzden mezruat, bilhassa narenciye - ler bir hayli zarar görmüştür.

Adanada donlu günler adedi.

Adanada :	1	2	3	11	12
1932 :	8	6	1	0	3
1933 :	10	-	1	0	5
1934 :	0	2	0	0	0
1935 :	0	0	0	0	0
1936 :	0	2	0	0	0
1937 :	11	1	0	0	0
1938 :	-	-	1	0	0
1939 :	0	2	1	7	0
1940 :	3	-	-	0	0
1941 :	2	0	0	0	0
1942 :	6	0	2	0	0
1943 :	1	0	7	0	0

Rüzigârlar:

Kadirlide rüzgârlar rejimi mütehavvildir. Şark ve garp istikametle rinden esen mevzii bazı rüzgârlar (ki bunlar havaların soğumağa ve ısınmağa başladığı son ve ilk bahar mevsimlerinde eserler) Bir tarafa bırakılacak olursa, mıntakamda esaslı iki rüzigâr hakimdir: Poyraz, lödos.

Poyraz: Şimalden esen bu rüzigâr, kuru olduğundan yağmur getirmez. Kışın estiği zaman suhnet birden sıfırın altına düşer. Halbuki yazın, pek ısınan kayalar - dan geçtiği için, ovada şiddetli sıcaklara sebep olur. Çiçek açma zamanlarında esecek olursa meyva ağaçlarına zarar verir.

Lödosa gelince: Halk buna garbi veya aşağı yeli ismini de verir. Cenubu garbi den esen bu rüzigâr, poyrazın aksine olarak ratiptir. Serinlik ve yağmur getirir. Halkın tecrübelerine göre, cenuba doğru bakıldığında, ufukta görünen kalın sis tabakası garpî alâmetidir.

Serinletici bir rüzigâr olan garpî, köylülerin mahsullerini kolayca savurmalarına yardım ettiği gibi tatarcık; sivrisinek gibi haşerelerin tutunmalarında mani olduğundan, yaylâlarına gidemeyenler için adeta, bir nimettir. Binaenaleyh

Saimbeyli, Göksun gibi yüksek yerlerin soğuk iklimine alışmış ve çalışmak kaygusuyla Kadirliye gelen bazı köylülerin " Eğer garbisiyle karpuzu olmasa bu memleket cehennem gibi yanacaktı " sözlerine hak vermek gerektir.

Sonra garbi başak zamanı eserse ekinlerin daneleri dolgun oluyor. kınacık hastalığı yapmıyor. İlkbaharda estiği vakit karları eriterek nehirlerin taşmasına sebep oluyor.

Yaz aylarında (Bilhassa Temmuz ve Ağustos) mahallî halkın Samyeli tabir ettiği sıcak cemp rüzigârları estiği zaman boğucu bir hava yaratır. Ziraat üzerine pek fena tesiri olan bu rüzigâr pamukların çiçeğini döker, mısır, darı, - Susam gibi yaz ekinlerinin ve geç ekilen çeltiklerin dane tutmasına engel olur.

Toprak :

Kadirli mintakası dahilindeki topraklar mevzii hususiyetler arz etmekle beraber, Umumî ve müşterek vasıflara maliktirler. Mintakanın iklim bakımından bariz hususiyeti yazlarının sıcak ve kurak, kışlarının da ılık ve yağışlı olmasıdır. Bu iklim tesiri altında sahraların tecezzi ederek toprağa tahavvül etmesi hadisesi okadar kuvvetli değildir. Mihaniki ^{zziden} tece mütevellid topraklar - nebatî örtünün azlığı sebebiyle sularla sürüklediğinden toprağın sathı daima yikanmaktadır. aynı sebepler altında kimyevi tahavvülde okadar ehemmiyetli değildir. Bu hadisenin azlığı hararetle rütunetin aynı mevsime takabül etmeme sinden ileri gelmektedir.

Kasaba dolaylarında rüsubi tabakaların kalınlığı kat'î olarak tayin edilememiş olmakla beraber kalınlık yer yer değişir. Ova toprakları esmer ve siyah - karışık olmak üzere, daha ziyade killi, kumlu maddelerden müteşekkil, her nevi mahsül yetiştirmeye müsaid ve lüzumu derecede potaslı emlâhi ihtiva eden - derin, zengin ve hafif topraklardır. Toprağa siyah rengi veren (Humus) tabakasıdır. Mintakamda türabî nebatîyi haiz geniş sahalar mevcuttur. Kızıl, Ak (Kireçli topraklar) Kurşunî renkli ve sarı renkli topraklarda vardır. Kızıl renkli topraklar (Terra Rassa) kaza arazisinin şimalinde, dağlık bölgelerde bulunmak tadır.

Nebati manzara :

Kadirli, nebatî çeşitliliği ve nebatî manzara bakımından cembü Anadolü bölgemizde görülenin aynıdır. Sübtrop/^{ikal} karakter arz eder. Dağların alçak kısımlarında tepelerde çakılık ve fundalıklar, ovalarda çayır ve sazlıklar bulunur. İlkbaharı müteakib her taraf yeşil bir tabiat halisiyle örtülür. Ovada çayır ve sazlıklardan başka papatya; gelincik, nerkis, fundalıklarda kırmenekşesi, kekik (Thymus) lavanta çiçeği (Lavantula) gibi kokulu nebatlarla - sahlebiyeden çiğdem yer almaktadır. Fakat bu otların ömrü iki ay gibi kısa - bir zamana inhisar eder. Yazın ancak yüksek tarlalarda (Büskül) hayvanların - yiyeceğini temin eden sararmış otlara, münhat (Malaz) yerlerde sazlıklara ve

Akarsu kenarlarında (Bucak) daima yeşil kalan çayırlara rastlanır.

Ova kısmında bazı muzır nebatlarda vardır. Bunların başlıcaları ayrik, kaynaş, topalak, haltan, geliç, hardal, çeti, buturaktır.

Kırlar, Akdenizin karakteristik çalılılarıyla kaplıdır ki bunlar makidirler. Makiler, yerlerinde eskiden mevcut olan ormanların tahribiyle meydana gelmişlerdir. Kayalık kuru zeminler üzerinde makiler cılız, sert otlardan, çalılardan - mürekkebe gariklere (Garrig) inkılâb ederler.

Kırlarındaki kış-yaz yeşilliğini muhafaza eden bu makilerden başka su kenarlarında kavak, söğüt, çınar, karağaç, Yemişen, ormanlarında katran, köknar, çam, ardiç, meşe, kayın ilah... ağaçlarla yabancı binlerce zeytin, armut (Ahlat) gibi nebatlar bulunmaktadır.

Ormanlar :

Kaza arazisininin 91,000 hektarını (% 50) Ormanlık sahası teşkil etmektedir. Orman bölge şefliğinin verdiği mütalâalara göre bu ormanlardan - 21,000 hektarını kışın yaprağını dökmeyen iğne yapraklı, 3,000 hektarını kışın yaprağını döken geniş yapraklı karu, 1200 hektarını muhtelit (meşe, gürgen-kayın ve saire..) 3,000 hektarını meşe ve çam mahlutu baltalık ve nihayet - 52,000 hektarını de yaprağını döken basit baltalık ve fındalık teşkil etmektedir.

Ormanların denize uzaklığı şu şekildedir :

Geniş yapraklı ormanlar, denizden 108 kilometre uzaklıkta başlar ve 1450 metre yüksekliğe kadar görülür.

İğne yapraklı ormanlar denizden 110 " " " " 650 " re yüksekliğe kadar görülür.

Fındalık Ormanlar denizden 100 " " " " 650 " re yüksekliğe kadar görülür.

Kaza mahilinde yetişen başlıca ağaçlar, bunların

Mahallî ve fenni adları

(Ağaç haline bulunanlar)

<u>İsmi</u>	<u>Fenni ismi</u>	<u>Mahallî ismi</u>
Katran	Cedrus	Kamalak
Köknar	Alies	Mezdeki
Çam	Pinus	Çam (muhtelif neveleri)
Ardiç	juniperüs	Ardiç " " ")
Portuk	Toxus-Baccata	ağın ardiçi (Ağın)
Meşe	Quereus	Meşe.
Kayın	Fagus-Sylvatica	Banraz.
Gürgen	Garpinüs-Betulus	Gürgen
Ceviz	Ruglas Regia	Ceviz

Kavak	Papulus Cenademsis	Kavak
Çınar	Geratonia Siligua	Çınar
Keçi Boynuzu	Galtit	Harnub

Şüceyre			
<u>Şüceyre halinde bulunanlar(Makiler):</u>	<u>Fenni İsmi</u>	:	<u>Mahallî ismi</u>
Koca yemiş	Arbutus andrachne	:	Hırtlab
Sakızlık	Pistacia terebetiscus	:	Melengeç
Mersin	Myrtus	:	Murt
Tespîh ağacı	Sitafilia Pinnata	:	Tespîh:(bu havalide mahsus)
Kara Çalı	Chammus kathartica	:	Karaçalı.
Somak	Ruhus Coriariya	:	Somak.
Kızılçik	Formüs Songina	:	Kızılçik kirazı
			Bu havalide mahsus
			heustur. Cilbirtin.

Bu havalide mahsustur.....tin.

Ormanlarında yetişen ağaçların cins ve nevelerinin Orman sahasına göre yüzde nispetleride şöyledir :

<u>C İ N S İ</u>	:	<u>C İ N S İ</u>	:	<u>C İ N S İ</u>
Katran % 13	:	Meşe % 4	:	Meşe, Gürgen % 11
Kökнар % 5	:	Koca yemiş meşe % 9	:	Çam Meşe % 4
Çam % 4,5	:	Korularada Cilbirtin meşe % 8	:	Meşe, kayın ve saire % 2
Meşe % 3,5	:	Gelincik " " % 12	:	klarda.
	:	Hırtlab kırılık ve saire % 11	:	
		26		57
				17

Vahşi Hayvanlar :

Mintaka Ormanları vahşi hayvan itibariyle oldukça zengindir. Yaban domuz, ayı, kurd(Canavar) kaplan, Geyik (Kızılkaraca) Sansar, ova kısmında ise Çakal, Sırtlan, Kunduz, Tilki, Porsuk ilâ... başlıcalarıdır. Köylüler sürek avları teşkil ederek en ziyade yaban domuzu avlarlar. Sansar ve Tilkiyi tuzak kurarak yakalarlar.

Kuşlarına gelince :

Cenup Anadoluya has her nevi kuşları burada görmek mümkündür. Fakat bunlardan en ziyade halkın, av meraklılarının şikârını teşkil eden turaç ile kekliktür. Turaç, eti keklikten daha lezzetli olan ve Kadırlinin dört -

Saat şimalindeki fundalıklardan daha yukarlara çikamayan bir ova kuşudur. Keklik büyüklüğündedir. 1942 kışı bu zavallı ova kuşlarının çoğunu öldürmüştür. Bu yüzden adedi azalan ve kendine mahsus nagmeleriyle baharı müjdeleyen Turaca, Kadirli ve havalisinin Karakteristik bir kuşudur diyebiliriz.

Akar sular ve menbalar :

Kadirli dağlarına her sene muntazaman ve bol miktarda düşen karın büyük bir kısmı yazın tebahurla kayb olduğu halde, diğer bir kısmı, derin inlerde toplanarak kalır. Pek çok, fakat yanınmış inlerden başlıcaları Terlik kapan, Akçadağ, Çukurdum, Söğütoluğu, Tapur... İnleridir. ağız kısmı geniş olmamakla beraber, içerisi büyük sahalar kaplayan bu inlerin derinliği onlarca metreyi bulabilir. İşte buralarda yığılan muazzam kar depoları bize, yaz günlerinin sıcaklarında tebe/ ziyadeliğine rağmen Kadirlinin sularının neden tamamıyla kurumadığını izah ediyor. Netekim dağların enginlerinde -sel ve seylan sularıyla parçalanan yaylâ sathı üzerinde, adeta birer -Voklöz menbaı gibi meydana çıkan pınarlar, Kal/^{ker} inlerdeki karların birer şahitleridir. İşte müteaddit menbalarla beslenen Kadirli suları, Tobosların sarp yamaçları arasından geçüp gelen Ceyhan nehrinin tabileridir. Başlıcaları: Bizzat kasabadan geçen Savrun ile Sumbas, kesik ve keşik sularıdır.

Savrun suyu :

Kadirlinin iktisadı, Beşerî hayatında en önemli rolü Savrun suyu oynamaktadır. Bu su, Kadirlinin on altı saat şimalinde ve halkın başlıca yaylâklarını teşkil eden Savrun gözü mevkiinden çıkar. Buradan itibaren Toklu ve Akça dağlarının yamaçlarındaki yaylâ sırtlarından inen müteaddit menbalar -karışır : Yağlı pınar, Karapınar, Yassı çam, Köleoğlu özü deresi, Cinli pınar, -Dokurcum, Toveras deresi, Kara kuşlu, kırkpınar çayı.. ilâ.. gibi nihayet zehli -ve kalealtı sularından sonra, başka bir tabi almadan hark aşığı, Şebaplı köylerine gelir. Kadirli kasabasını geçtikten sonra Savrun artık rakid denecek -bir hal almıştır. Biraz ileride, Emin ve Sadi efendi çiftlikleri yöresinde çukur bir havzada toplanarak seksen bin dönümlük Akça saz bataklığını meydana getirir. Tazlu köyü civarında, sızan sularının teşkil ettiği ayrı bir mecra -içerisinde Sumbasa O vasıta ile de Ceyhan nehrine mensab olur. Savrun suyu -tahlil neticesinde içilebilir, bir su olduğu anlaşılmalıdır. Aldığı kuvvetli -menbalar sayesinde yazın kurumaz. Savrun, Kadirli ziraat dairesinin verdiği -malumata göre 8450 dekarlık bir sahayı sulamak kabiliyetinde olup, bir saniye de akıttığı su miktarı (Akım) 600 dır. Kadirlide Çeltik ziraatının yarısından fazlası Savrun suyu ile yapılmaktadır.

Sumbas suyu :

Kasabanın şimal batısındaki Diniker dağından çıkar. Sıtır, Köseli köylerinden ve Ak köprüden geçüp, Anavarza kalesi doğusunda Savrun suyu ile -birleştikten sonra ince yerde Ceyhana karışır. Kuvvetli bir menba ile beslen

(Begari Coğrafya)

Beslendiği için senenin her mevsiminde suyu boldur ve kuvvetlice akar. Mecra sı boyunca sıralanmış bir çok değirmenlefi işletir. Kadirli-Kozan arasındaki hududu teşkil eder.

Kesik suyu :

Gafarlı köyü şimalindeki Çavuş dağından çıkıp, Mehmetli köyünden geçerek, Ak köprüünün biraz ötesinde Sumbasa dökülür. Kesik suyu yazın kurur.

Keşiş suyu :

Andırın arazisi dahilinde, Bügeme den çıkar. Kadirli hududunda - Kara suyu, daha ileride Nurfet köyü civarında, Bor ve Ballık sularını aldıktan sonra Kum kalesinde buda Ceyhan nehrine karışır.

Hadrian, in büyük taş heykeli 1374/38 tarihinde Kadirli'de açılan bir - lağımdan çıkarılmıştır. Daha iyi muhafaza edilmiş için Adana müzesi ne - ri İstanbul'a göndermişlerdir. İstanbul müzesi bünyesinde bulundurmaktadır.

Seki Seneni kralığının aradığı Kafkasya ve Levant Azerbaycan kat'larına - yle doğu Anadolu'nun ufak bir parçasından itibaren, Sen hükümdarını, İstan - bul İmparatoru 2. Nica Konstantin dostane bir suretle yanına çağırıp Gü - çartısından sonra, zaten dahili ihtilalle mücadele yeri tutan bu kralık - selçukluların istilâlarıyla vatanına yakında düşerler. Bu hadise üzerine - etrafa dağılmış bir şekilde burada bir kışın (Anapodiense) şehrindeki bir - sülâle ile beraber Kilikya devletine sığınarak eski bir kışbasına sor - kus yapıp büyük bir hükümet teşkil etmişlerdir (1080). Kuvayim bilelere bu - ncaris olduğundan hükümeti Sapan okullarına balesi ana cihetinden İmpar - ve aslan Latin milletinden bulunan Leon Manlypas idareye geçle - di. Bu adam Türk Arap kavimleriyle etrafının sultan hükümetinden bahale - Papaya, Avrupa'ya, Rusya'ya emeller yaydırıyordu. Mihayir Kasir saltanı 1074 - senesinde Kilikya kat'ınının şu göçkün hükümetinin elindeki parçasını - keşken Sapan ilhak etti. Sapan sultanı saraylarında Kadirli ve katallığında türlü nezahat bul - san, yaktılan bu eski seneni hükümetinin öksüzleri idi.

(Beşeri Coğrafya)

Tarihçe :

Kadirli kasabası muhtelif kavimlerin istilâ ve medeniyetlerine şah ne olan Kilikyanın bir parçasıdır. Arzın eski mamûrelerinden biri sayılan Kilikya, bu eski medeniyetini Asurilere ve Hititlere borçludur. Hicri on iki - asır evvel sukut eden bu kavimlerden sonra, İran ve Roma devletleri arasında uzun zaman devam eden savaşlarda bu kıta, muhariplerin adeta uğrak mahallî - olmuştur.

Gerek Kadirli kasabasının, gerekse çevresinin bazı yerlerinde Asuriler, Hititler zamanında ve eski kurun müstevlileri devrinde mamûriyetine delâlet eden taş döşenmiş su yolları harabeleri, iska cedvelleri, köprüler, oldukça musanna sütunlar, mozayıklar bu eski Kilikya medeniyetinin birer timsalidirler.

Charles Texier küçük Asya (Asie Mineur) isimli eserinde Romalılara ait eski Sis şehrine (Kozan) her ne kadar, Flavia Polis tesmiye etmekte isede bu isim - Kiepert haritasında Kadirlinin bulunduğu mevkie tekabül etmektedir. Adana müzesine kıymetli eserler bağışlayan Kadirlinin Romalılar devrinde belki Anava rzadan ve Bodrukaleden daha önemli günler geçirdiği söylenebilir. Bu eserler - den müzenin (1472) NO. sında tunç kazan; (1471) NO. sında mermer kanatlı bir hey kelciğin balık üzerine binerek, balığın ağzından su akıtan bir çeşmeyi tasvir eden eser; (1308) NO. sında kayıtlı kabartma ve tunç üzerinde, orta zaman cengâ verlerini tasvir eden levha Kadirlinin bu önemini belirten başlıca vesikalar dır. Bunlardan çok daha ehemmiyetli olan İmparator Hadrian (Adrianus) ın heyke li tarih bakımı itibariyle Kadirliye büyük bir şöhret kazandırmıştır. (1).

Kilikya, Halife Ömer zamanında Fethi başlanmış ve Harunürreşid ile Memun devri rlerinde tamamlanarak Bizanslılardan kurtarılmıştır. Bu suretle bir müddet - Abbsilerin idaresinde ilk İslâmi hayata başlamış bulunan Kadirli, bilâhare - Konya Selçukîlerinin hudutları içine katılarak hep Türk yaşamıştır. Selçukîle rin hükümdarı Kılıç Arslan ehli saliplerle savaştığı sıralarda bir kısım düş manlarını krallarıyla birlikte Ceyhan nehrinde boğduktan sonra Sise dönerek - ehli salip kuvvetlerine muavenette bulunan Ermenileride ezmişti. (2). İşte O - vakıtlar Türk cengâverliğinde meşhur olan ve Oğuzların Bozok kolundan buluna

(1)

Hadrian, ın büyük tunç heykeli 14/4/932 tarihinde Kadirlide açılan bir - lağımdan çıkarılmıştır. daha iyi muhafaza edilmesi için Adana müzesi ese ri İstanbula göndermiştir; eser İstanbul müzesi tunç eserleri bölgesinde dir.

(2)

Eski Ermeni krallığının arazisi Kafkasya ve İranın Azerbaycan kıt'aları yle doğu Anadolunun ufak bir parçasından ibaretti. Son hükümdarını, İstan bul İmparatoru 9 Ncu Konstantin dostane bir surette yanına çağırıp öl - dürtmesinden sonra, zaten dahili ihtilâlle sukuta yüz tutan bu krallık - Selçukîlerin istilâsiyle tamamen yıkıldı. Ermeniler bu hadise üzerine - etrafa dağılmağa başladığı sırada bir kısmıda (Roupenienne) namındaki bir asılzade ile beraber Kilikya dağlarına sığınarak eski Sis kasabasını mer kez yapıp küçük bir hükümet teşkil etmişti (1080). Rupeniye bilâhare mu nkarız olduğundan hükümeti Rupen oğullarına halef ana cihetinden Ermeni ve aslan Lâtin milletinden bulunan altıncı Leon Lüsinyan idareye başla - dı. Bu adam Türk, Arap kavimleriyle etrafının muhat bulunduğundan bahisle Papaya, Avrupaya feryadnameler yağdırıyordu. nihayet Mısır sultanı 1374 - senesinde Kilikya kıt'asının şu geçkin hükümetinin elindeki parçasını - kâmilen Mısıra ilhak etti.

Millî mücadele sıralarında Kadirli ve havalisinde türlü mezalimde bulu nan, yıkılan bu eski Ermeni hükümetinin döküntüleri idi.

Bulunan bir Türkmen kabilesini kılıç Arslan, Dulgadır yahut Zülkadir (3), namındaki boy beğinin reisliği altında şimdiki Kadirli kazasını teşkil eden - Havaliye (Sumbas ile Savrun ırmakları arasına) yerleştirmişti. Bu aşiret - ler buralarda kışlar, yazında Kadirlinin eski yaylâsı olan Cangelis (Savrun suyu) vadilerine, Göksun ovalarına çıkarlar, At ve silâhlarıyla beraber Selçukîlerin emirlerine müheyya, muharebelerinde bulunurlardı. aynı zamanda kış yaz yürük halinde kalmayıp eski Asur ve Romalıların harabelerinden sayılan Kadirli kazasının bulunduğu yeri imarla oldukça mamur bir merkez haline de getirmişlerdi ki yakın tarihe kadar bu eski Dulgadırlılar merkezine (Kars-Zülkadiriye) ismi veriliyordu. Bundan da Kadirlinin daha evvelki isminin - Kars olduğu, ancak Zülkadirlilere geçtikten sonra bu şekle girdiği anlaşıl - maktadır.

Teşkil ettikleri bu eski merkezlerinde Zülkadir aşireti panayir ve hayvan - pazarları de kurarak bir taraftan ziraat, diğer taraftan hayvan^{at} yetiştirmek suretiyle ticaretlede iştigal ederlerdi. Şimdi bile bazı mahallerde ve bazı kitaplarda Kadirli için kullanılan (Kars pazarı) tabirinin ta o zamandan - kalma olduğu sanılabilir.

Zülkadir aşireti bu suretle nüfus ve nüfuzlarını çoğaltarak, Ceyhan nehri - nin şarkındaki ve Sumbas çayının garibindeki eski sakinlere kendilerini - tanıttıkları gibi hatırı sayılır cengâver süvariler de yetiştirmişlerdik. Abbasi halifelerinin ihtişam devirlerinin zaafından ve Selçukî Hanedanının zevalinden sonra buraları Mısır idaresine geçmiş isede bu Türkmen aşireti - 1335 te Mısır hükümeti idaresinden sıyrılarak topraklarını müstakillen ida reye başladı. Yalnız hüküm sürdükleri 180 sene zarfında bazan Mısırlılara - (Memlüklere), bazan da Osmanlılara temayül ederek, bitaraf veya bir taraflı kalamadılar.

Bu hükümete ilk temel atmak düşüncesinde bulunan Dulgadır beyin oğlu Zeyne ddiñ Karacabeydir. 1295 te babası vefat eyledikten sonra yerine İlbeyi ol - muş ve Zülkadiriye hükümetini kurmuştur.

(3) .- Dulgadır ismi sonradan Zülkadir yahut Zülkadiriye şeklinde Arap - laşmıştır. Bunu İbni Şehna doğru olarak kitabında Dulgadır tarzın - da göstermiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu (Anadolu Beylikleri - sahife 45.)

Zaman zaman Sis ermenilerine hücumla pek çok ganimet almayı ihmal etmeyen Zeyneddin Karacabey göz koyduğu Elbistana karşı da bir istilâ Ordusu - hazırlamakta idi. Bu tasavvuru anlaşılınca Halep valisi (Yelboğa El Yahya- vi) askerleriyle Maraş yaylâklarına yürüdü. Zeyneddin Karacabey üstün bir kuvvetle üzerine gelen bu düşmana karşı duramayacağını anlayarak, yüksek dağlara çekildi; fakat ailesi efradı Yelboğa'nın esaretine düştüğünden Halebe - gönderildi. Diğer taraftan Andırın cihetinde bulunan ve etrafı kısmen Ceyhan nehrinin uğurlu mecrasıyla ve kısmen yalçın kayalıklarla muhat olan (Döldül dağında) Zeyneddin Karacabeyi sıkıştırıp muhasara etti.

Namusa taalluk eden ciheti Zeyneddin Karacabeyin fitri şecaatini tahrik - ettiğinden olanca kuvvetiyle mevklini müdafaaya başladı.

Bir hayli maktul ve yaralı verdiği halde hiç bir şey kazanamayarak Yelboğanın Halep yolunu tutmasıyla Zeyneddin Karacabeyin kudretı arttığından - bilahare meramına muvaffak olmuş yani Maraş ve Elbistanı da eline geçire- rek Zülkadiriye merkeziyle (Kars Zülkadiriye) hemhudut olan bu sancakta kendi sülâlesini teessüs etmişti. Aynı zamanda, O vakit Türk soyundan olan Mısır sultanı (Melikissalih İsmail) da ailesi efradını iade etmek cem- lesinde bulunmuştu.

Zeyneddin Karacabey Mısır sultanına kafa tutması neticesi olarak onlarla- tekrar çarpışma mecburiyetinde kaldığı bir sırada vefat etti. Yerine geçen Oğlu Halil bey Mısırlıları mağlub ederek Harput, Besne ve Malatyayı aldı. Halil beye halef olan kardeşi Surlu beyin ilk hareketi (Hama) emirine - meydan okumak oldu. Nihayet Surlu beyin ölümünü müteakib Zülkadiriye ölke- sinin başına geçen ve kırk seneyi mütecaviz hüküm süren yeğeni Nasreddin Mehmet bey 1425 te Karaman zade İbrahim beyden Kayseriyi aldı.

Emir Nasreddinin ölümünden sonra yerine geçen Süleyman bey de 1443 de, - birbirini çekemeyen ve daima düşman yaşamış bulunan dört oğluna Zülkadiri ye topraklarını miras bırakmıştır.

Bu emirler Zülkadiriye ölkesini dahada genişleterek hudutlarını şarkan - Fırat nehrine, garben Kayseri sancağının intihasına kadar götürmüşlerdi. Süleyman beyin bu dört oğlundan birisi olan Şahbudak bey, kardeşi Arslan - beyi katl ettirerek Zülkadiriye ölkesinâ idareye başladı isede Dulgadır - halkı bu kardeş katimini istemedikleri için onu, Mısıra ilticaya mecbur - ettiler. Binnetice Şahsüvar bey Emir Oldu. Şahsüvar bey ahalisi tarafından çok sevilen, kudretli, cesur bir şahiyetdi. Ramazan oğullarıyla yaptığı müca

Muvaffak olunca, Halebi de işgal etmesi tehlikesi karşısında kalan Mısır - Hükümdarı Çerkes Kaydıbay, bir ordu hazırlayarak Şahsüvar beyin üzerine gönderdi. Ceyhan nehri kenarında kanlı bir muharebede çok zayıf veren Şahsüvar bey Zamanlı kalesine sığındıysa de, çaresiz kalarak teslim olması üzerine Mısır'a götürüldü. Orada Kaydıbayın emriyle zamanın vahşiyane adetince - çengele vuruldu. Bunun üzerine Mısırlılar tarafından Şah Budak bey ikinci - defa olarak Zilkadiriye ölkesine getirildi. Fakat bu sefer de son bir kardeşi Alâüddüvele ile mücadeleye mecbur kalmıştı.

Mısırlıların bu hareketine kızan Fatih, Şah Budağı Zülkadiriye topraklarından uzaklaştırmak için Alâüddüveleye yardım olmak üzere Kapucu başı ile - bir hayli kuvvet yolladı. Fakat müsademedeki Alâüddüvele Askeri bozuldu. Bunun - dan bir kısmı dağıldığı gibi, bir kısmında Kapucu başı ile birlikte Sis mü - tesarrifliğine iltica ettiğinden, Mütesarrıf bunları öldürtüp başlarını Mısır - Sultana Kaydıbaya gönderdi. Bu hadise ile büsbütün ye'se kapılan Fatih - Alâüddüvele emrine külliyetli miktarda Asker ve mühimmat verüp Şah Budak - üzerine yolladı. Şah Budak bu sefer aciz kalarak Mısır'a kaçtığından Alâüddü - vele Emir oldu.

Kuvvet ve itibarı artmış, hatta bir kısım Mısır topraklarını de kendisine - ilhak etmiş bulunan Alâüddüveleyi kat'i bir mağlubiyete uğratmak için Mısır - ır hükümdarı büyük bir ordu hazırlayıp, Atabek Özbek kumandası altında hare - kete geçirdi. Buna mukabil Zülkadiriyelileri himaye eden Osmanlı hükümetide Davut paşa kumandasındaki ordusunu Alâüddüvele emrine verdi. Yapılan muhare - bedede Alâüddüvele Mısırlıları pek perişan etti. Ancak onları takip ederken - dar bir boğazda Mısırlıların kurduğu pusudan haberdar olduğu halde Osmanlı - Askerlerine bunu bildirmemişti. Binaenaleyh pusuya düşen Osmanlı Askerleri - fena halde bozulmuştu. İşte Osmanlı Devletinde Alâüddüvele hakkında yer tu - tan ilk igbirar bu olmuştur. Alâüddüvelenin, eniştesi Fatih Sultan Mehmed - ve Bayezid, in yardımlarıyla mevkiini sağlayıp dururken, eyiliklerini hiçe - sayarak bu muharebede Mısırlılara daha müsaide görünmesi Osmanlı Devletinde bir intikam hissi yaratmıştı. Alâüddüvele Mısırlılarıyla uyuşunca Şah Budak - ta Mısırda kalıyıp Osmanlılara iltica etti. Osmanlı Hükümdarı Şah Budağı - af'ettiği gibi Vize sancağının idaresini de kendisine verdi. Alâüddüvele - ise senevi vergi vermek suretiyle Mısır Sultanına bağlı kaldığını ispat - ediyordu. Bundan başka bir kızını Mısır Özbeğinin oğluna vermiş, bir oğlunu da sadakat rehinesi olarak Mısır Sultanının hizmetine göndermişti.

Diğer taraftan Alâüddüvelenin İran hükümdarı Şah İsmail ile de arası açıl - mıştı. Buna sebep Alâüddüvelenin elinde bulunan Erzincanın şahın eline geç - mesi ve Alâüddüvele, kızı (Benli Hatünü) evvelce kendi muvafakatiyle Şah - İsmaille nişanlanmış iken, sonradan mezheb ayrılığı dolayısıyla bundan Gaymış - olması idi. Bu sırada Yavuz Sultan Selim pek ciddi bir düşman bildiği Şah -

İsmail için doğuya doğru harekete geçmişti. Alâüddüvele, kendisinin de düşmanı olan Şahın mahvine yardım etmesi lâzımgelirken, bilakis onunla beraber olmuş ve onun gayretkeşliğini iltizam ile Selimin ordusunun harekâtına engel olmak istemişti.

Sultan Selim Çaldıran seferini kazanıp (1515) Amasyaya gelerek orada kışladı. İlk baharda On bin süvari ve piyade Askerle Üç bin yeniçeriye Sinan paşa kumandasında ve Şahsüvar oğlu Ali beyin kalavuzluğuyla harekete geçirdi. Sinan paşa Göksuna gelince başı sıkışan Alâüddüvele ailesiyle hazinesini Kadirli'nin hudutları içindeki Turna dağına çıkarıp, Otuz bin atlı ve yaya Türkmenle mukabeleye hazırlandı. Fakat izini bırakmayan Sinan paşa, burada, Ördekli namındaki mahalde karşısına çıkıvermekle (1516 senesi Salı) ve vukubulan muharebede Alâüddüvelenin askeri bozularak, kendisi maktul olduğu gibi, harp meydanında dört oğlu ile bir hayli Dülğadir ümerasi de esir edildiler. Alâüddüvelenin başı kesilerek Mısra gönderildi. Cesedi ise Maraşta memedfundur.

Bundan sonra Yavuz Sultan Selim Zülkaderiye ölkesini bir ayâlet haline sokarak Şahsüvar oğlu Ali beyin idaresine bıraktı.

Ali bey, Osmanlılar tarafından Zülkaderiye topraklarına getirilmiş olduğunu unutmuyarak hütbeyi Sultan Selim namına okutmak suretiyle hürmet ve sadakatini göstermiş, Mısır, Arabistan seferlerinde Sultan Selimle beraber bulunarak şecaatle padişahın gerçekten teveccühünü kazanmıştı.

Bunlardan başka Suriye valisi Canberd Gazalı isyanında, Anadoluda mühim bir kuvvetle türemiş ve üzerine sevk olunan fırkaları mağlub etmiş bulunan (Celâl) namındaki şakkının mahıv ve tenkilinde kahramanca hizmetleriyle Süleyman Kanuninin de sevgisini kazanmıştı. Bunlara rağmen bazı muharebelerde kendisiyle beraber bulunmuş olan Serdar Ferhad paşa, her nasılsa Ali beye kıskançlık ve hased besliyordu.

Neticede padişah telkinlere kapılarak bir gün Ali beyin katlini isteyince, buna Ferhad paşayı memur etti.

Ferhad paşa bir desise ile Ali beyi davet ederek Zülkaderiye Emirlerine son verdi: 1523.

Böylece Zülkaderiye ölkesi müstakillen Osmanlıların eline geçince, Kadirli ve havalisinin idaresi (Kars Zülkaderiye Beylerbeyi) unvaniyle, eski Kadirli hanedanından Lâtif oğullarına verildi. Kadirli halkı bu ailenin idaresinde üç asır kadar münazaasız yaşadı. Hatta Zülkaderiye oğullarının mahvinden sonra Murad IV zamanında Bozok beylerinden Kozan beyi, Kozan oğullarına iltica ederek, kendi ismiyle anılan bir derebeylik kurduğu ve buralarını büsbütün idareden tecerrüd etmiş olduğu halde, Kars Zülkaderiye halkı bunlara tebaiyyet ve temayül göstermeyüp, bağlı bulunduğu Maraşa muti olarak kalmıştır. Ancak Lâtif Oğullarının eski kudretlerini kayb etmeğe başladığı ve Osmanlı hükümetinin, Mısırlı İbrahim paşanın Kütahyaya kadar ilerlemesine mani olamadığı zaif bir

Zamanında aşiret kavgaları başlamış, hemde had bir şekil almıştı. Bu kavgalar başlıca iki aşiret arasında vukua geliyordu. Bunlardan birisi Bozdoğanlı aşireti olup, İzmirin Bozdoğan kasabasındaki aşiretlerle aynı menş' dendirler. Bozdoğan aşireti, Kadirli kasabası cenubunda takriben Savrun ile keşiş suları arasında yerleşmişti. Halen buralarda yaşayan köylülerin ekserisi bu eski Bozdoğan aşiretine mensuptur.

İkincisi Savrun suyu batısındaki arazide yerleşmiş bulunan Avşar aşireti, - Yavuz Sultan Selimin Şah İsmaili mağlub etmesi üzerine Horasandan Anadoluya hicret eden bir Türk aşiretidir. Anadolunun muhtelif yerlerine dağılan bu Avşar aşiretinden bir kısımda, Recep bey adındaki bir Boy beğinin reisliğinde Kadirli topraklarına gelerek, tam manasiyle bir gücebe hayatı sürmeğe başlamışlardı. Yazın Kadirli yaylalarına, Göksuna hatta Kayserinin Pınar başı mevkiine kadar çıkarlardı.

Bu iki aşiret zaman zaman bir birinin arazisine hücum ederek yağmacılıkta - bulunmuşlar, hemen bir asır kadar memleketi asayişsiz bırakmışlardır.

Nihayet Osmanlı hükümeti Budrum karşısında daha fazla bigâne kalamayarak - Halep valisi Cevdet paşadan, eski Dulgadir oğulları merkezinin tanzimini istiyor. 1282 de Cevdet paşanın bu işe memur ettiği Müşir Derviş paşanın ve - onun erkânı harbiyesinden Hüseyin Hüsnü bey bazı müşküllere (Kolera salgını rağmen aşiretleri iskâna muvaffak oluyorlar, aynı zamanda, o vakıtlar pazar - yeri namıyla maruf eski Zülkaderiye merkezini yeniden ihya ederek Kozan sancağına bağlıyorlar.

Umumî harbi müteakıb Kilikyanın istilâ edildiği bir sırada Fransızlar Kadirli topraklarına da ayak basmışlardı. (1336).

Fransız kuvvetlerine - eski Ermeni hükümetini teşkil ve ihya etmek vaadine mu kabil her yerden Ermeni gönüllüleri yazılırken Kadirlide mevcut Ermenilerde faaliyete geçtiler. Ötedenberi Türke düşman olarak yaşamış bulunan bu unsur - Fransız süngüsüne dayanarak, bir çok yerlerde olduğu gibi Kadirlide de akle, hayale gelmeyen şenaate, yersiz, kanunsuz soygunculuğa, kıtale başlamışlardı. Bu mezalime karşılık memleketin asıl sahibi olan Türklere, artık silâha sarılmaktan, isyan etmekten başka çare kalmamıştı. O zamanlar jandarma kumandanı - bulunan Ali Saib bey, Kadirli eşrafından bazı kimselerle birleşüp, kahraman - Saim beyin Kozandaki isyan hareketiyle hem aheng olarak faaliyete geçti. Biraz sonra - Atatürkün Sivas kongresini müteakıb Kilikya kuvvayı Milliye kumandanlığına tayin ettiği yüzbaşı Osman Tufan (şimdi Kor General) bey, bu faaliyetin başına geçerek Kadirlide bir Milis teşkilât kurdu. Bu teşkilâta - girenlerin her tarafta giriştiği mücadele ve tazyik karşısında tutunamayan Fransızlar, Tufan beyle bir mütareke akdine mecbur kalarak Kadirli topraklarını terke mecbur kalmıştılar.

Tarihi eserler :

Başta Hadrian,ın heykeli olmak üzere Adana müzesine bazı kıymetli eserler vermiş olan Kadirli,ciddi araştırmalara muhtaçtır.Kaza dahilinde Bodrum,Hemite,Kalealtı,Çardak,Fennos,Heşt Keran gibi altı tane kale mevcut olup,bunlardan Bodrum kalesi civarında mozayik döşemeler bulunmaktadır.Bu kaleler,eski Ermenistanın müstahkem mevkiileri olduğunu göstermektedir.Fakat Roupenenne devirlerinde oynadığı role ait hiç bir hatıra kalmamıştır.(1) Kadirliye ~~at~~ ait eski Bozdoğan nahiyesi civarında bir şatonun harab olmuş divarları yakınında,bir Kilisenin bakıyeleri, mezar izleri ve dağınık taşlar bulunmakta isede bu enkaza bir tarih vermek mümkün olmuştur.(2).

Kadirli kasabasının,eski tesis yeri olan doğu kısmında,Alacami namıyla maruf,harabe halde birde mabed vardır.tarihi belli olmasa bile milattan evvel Puthane,bilahare Kilise,sonralarıde Camie tahvil olunduğu anlaşılmaktadır.Bunlardan başka Kadirlide bir Cami ile birde Cemal paşanın Adana valiliği zamanında,Savun suyu üzerine inşa edilmiş,sekiz gözlü güzel köprü vardır.

Mülki ve İdarî teşkilât :

Bir müddet Zülkaderiye oğullarının idaresinde kaldıktan sonra Osmanlılara geçen Kars pazarı,yahut Kars Zülkadiriye (Kadirli) Kozan oğlu İsyana bigâne kalmış ve Maraşa tabi olarak muti yaşamıştır.Ancak Osmanlı hükümetinin zayıf bir zamanında aşiretler,hükumete pek bağıllık göstermeye başlamışlardı.Nihayet Abdülaziz zamanında (Fırka-i İslâhiye)namı altında Halepten Müşir Derviş paşa kumandasında bir fırka Asker gelerek Aşiretleri iskân ile işe başlayüp teşkilât yapmıştır.Bu sırada Derviş paşa Kozanı mütesarrıflık yaparak Kars Zülkaderiyeyide ona ilhak etmiştir.(1282).

1339 de Kozan Vilâyet olduğu vakit yine Kars Zülkadiriye ona tabi idi.1926 de Kozan da kazaya tahvil olunarak her ikisi de Adanaya bağlanmıştır. bu tarihten sonra doğu Karsından ayırıl edilmesi için Kadirli denmiştir. Kadirli Ovada 40,dağlık yerlerde de 25 olmak üzere 65 köyü ihtiva etmektedir.

Kazanın İdarî teşkilâtı :

Kaymakamlık makamı,Adliye,Maliye,Jandarma,Orman , Ziraat,İnhisarlar,Posta ve telegraf,Muhasebei hususiye,Tapu,Nüfus,Ziraat Odası,Belediye,Hükümet tabipliği,Sıtma mücadele teşkilâtı,Müftülük,Kızılay Kurumu,(Şube) Çocuk esergeme kurumu(Şube)Hava kurumu(Şube)Maarif memurluğu,Ziraat bankası ajanı.

(1) Vital Cuinet (La Turquie D'Asie) Cilt: 2 Sa: 93-94

(2) Vital Cuinet (La Turquie D'Asie Cilt: 2 Sa: 93-94

Nüfus ve hareketleri .

Kadirlinin Nüfus meselelerini tedkık ederken, İstklâl harbinden evvel ve - sonraki durumu gözden geçirmek, mukayese etmek faydalı olacaktır.

1914 Umumî harbinden evvel Kadirlide ziraatten ziyade ticaretle meşgul - olan epiyce Ermeni akaliyeti vardı. Millî mücadele sıralarında Fransızlarla birlikte Türkler aleyhine hareket eden ermenilerin bir kısmı Fransız işgal kuvvetlerine karşı olarak memleketi terk etmiş, bir kısmında sonradan göç etmiştir. Bu gün mıntaka dahilinde bir tek ermeni mevcut değildir.

Adana salnamesi Kadirli kazasının nüfusunu:

14109 İslâm

720 Hristiyan

14829 Yakûn .

Olaarak göstermektedir. (1).

Harpten sonra memleketimizin her tarafında olduğu gibi Kadirli kazası - dahilinde de üç defa nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sayımlarda tespit edilen mikdarlar:

<u>S E N E</u>	:	<u>K A D I N</u>	<u>ERKEK</u>	<u>Y E K U N</u>
1 9 2 7	:	1 2 2 9 1	1 1 8 8 5	2 4 1 7 6
1 9 3 5	:	1 3 1 8 4	1 4 7 5 7	2 7 9 4 1
1 9 4 0	:	1 3 0 7 6	1 2 9 3 9	2 6 0 1 5

Rakkamların tedkıkindex anlaşılacağı üzere Kadirlide Nüfus tezayüdü var - dır. Fakat 1940 senesi nüfus sayımı neticesine bakılırsa Kadirlide nüfusun artmadığı bilakis 1935 sayımına nispetle azalmış bulunduğu görülür ki bu - nu şu gibi neticelerle izah edebiliriz:

1.- Nüfusa kayıtlı olmayanların sayılarının azalması.

2.- Çeltik ziraatının hasadı zamanında civar kazalardan Kadirliye yüzlerce - amele gelir.

Nüfus sayımı ise hep sonbaharda yani hasad zamanı yapıldığından dışarıdan - gelen ameleler de kayd edilir. Halbuki 1940 ta hükümetin kararıyla Kadirli - de çeltik ziraatı men'edilmişti. Hemen tamamen Türk unsueundan müteşekkil - olan Kadirli kazası nüfusunda Türk olmayanların sayısı mahduttur. 1940 sene - si sayımına göre kaza dahilinde:

736 Kürt

136 Kıptı

872

Vardır. Hepiçide Türk camlası içinde erimiş olduklarından Türkçe konuşurlar - bu anaşırın ekserisi köylerde ziraatla meşgul olurlar, sanat ve ticaretle - uğraşanlar azdır:

(1) Adana sâlnamesi 1309 sahife:151-152.

1340 de Selânikten 50 hane kadar göçmen gelmiştir. Bunların çoğu Kasabada - iskân edilmişlerse de, muhite kolaylıkla intibak edemediklerinden dağılmışlardır. Umumiyetle ticaretle iştigal ederler. Kadınları dokumacılıkta mahirdir - ler;

Ayrıca 1927 yılında da Erzurumdan 30 hane kadar Kürt muhacir getirilerek, Çiyanlı köyü civarına iskân edilmişler ve her aileye ellişer dönüm Devlet emlakinden tarla tevzi edilmiştir. Fakat sıcak ve sıtmaya alışık olmayan bu unsurun de ekserisi tekrar memleketlerine dönmeğe başlamışlardır. Aynı zamanda Kadırlı hudutları dahilinde, her sene adetleri tahavvül eden seyyar koyuncu aşiretlerde vardır. sayıları 500-1000x arasında değişmekte olan bu göçebe aşiretlerin belli başlı bir reisleri olmadığından içlerinden en zengin olanına hürmet gösterirler. Bunların hepisine Aydınli aşiretleri deniliyorsa da muhtelif isimler almaktadır. Kara keçili, Saçı kara, Kara koyunlu. ve saire gibi.

Koyun ve keçi yetiştirmekle uğraşan aşiretler her sene muayyen yollar takıbederek yazlık ve kışlık meralar arasında göç ederler. Yazı ekseriya Niğde, Kayseri vilâyetleri dahilindeki yaylâlarda, toroslarda geçiren aşiretler Mayıs ayında göçmeğe başlarlar. Bu gibi yerlere ya Kozan yolları veya Kadırlinin - (Mezi ve Zehli yolları) tercih edilerek varılır. Bu yolları takıbederkende muhakkak Göksun arazisi dahilinden geçerler.

Haziran, Temmuz, Ağustos, aylarını yaylâlarda geçiren aşiretler, Eylül ortalarından itibaren yaylâlardan dönmeğe başlarlar, kışı geçirmek üzere ovalara inerler. Köyler üzerine kayıtlı olmayan aşiretler otlu ve sulak buldukları her köyün arazisi dahiline konarak kış mevsimini keçi kılından yaptıkları çadırlarda geçirirler. Büyük veya küçük kilim parçalarından birbirine eklenmesiyle meydana gelen bu çadırların asgarı 25-30 metre murabaık yer işgal edecek - büyüklükte olanları vardır. Çadırların yükseklikleri iki buçuk metreyi pek geçmez.

Bu aydınlı aşiretlerinden mahdut/^{bir}mikdar 1935vde hükümet tarafından Tuzlu Köyü civarına iskân edilmişlerdir. Yazın Ova çok sıcak olduğu için ova köyleri halkı de, bir müddet kalmak üzere civar yaylâlara göç ederler. Koyunculukla geçinen bazı aileler Nisandan itibaren sürüleriyle göç etmeğe başlarlar, diğer köylülerin göçleri Mayıs sonlarında başlayarak Temmuz kadar devam ederler. Bir müddet buralarda kaldıktan sonra, sıcakların nispeten azaldığı son bahar aylarında tekrar kışlaklarına dönerler. Bu hadise ananevi olmakla beraber mutlak bir ihtiyactan (Sivri sinek ve sıcaktan) ileri gelmektedir. Etrafı muhtelif nevi Konifer ormanlarıyla örtülü, saf ve temiz havasıyla, suyu ile iştihar etmiş bulunan Kadırlı yaylâları çok güzel mesire yerleridir. Ancak en üst hududu 16 saat olan bu yaylâlara gayri muntazam bir takım patikalardan çıkılabildiği için yorucu ve meşekkatlidir. en mühimleri, Savrun suyu vadisi üzeri bulunan yaylâlardan başlıcaları Savrun gözü, Uçuk, Köleoğlu Özü, Bey Oluğu, -

Dokurcun, Tuvaras, Sögüt oluğu, Kara kuşlu, Kırk pınarçayı, Siringaç ilâ..dir. Yaylâlarda halk bezden veya kıldan yapılmış çadırlar altında yahut tahtadan meydana getirilmiş çardak denen kulubeler içinde yaşarlar. Her ailenin çadırının önünde, üzeri çam dallarıyla örtülü haymalar bulunur.

İskân ve mesken şekilleri: (Kasaba ve köylerde)

Kasabada :

Kadirli eski Asurî harabeleri üzerine kurulmuştur. Dülğadir oğulları bu tarihi şehirin bulunduğu yeri imarla oldukça mükemmel bir merkez hali ne koymuşlardır. Ancak hakimiyetlerine son verildikten sonra, aşîet hayatı en had şeklini almış ve kasaba harabeye dönmüştür. 1282 de Derviş paşa iskânî - yle eski Dülğadir harabeleri yerine, adedi beş yüzü bulan yeni evler inşa - ettirilmiş ve müceddeden bir kasaba meydana getirilmiştir. Kasabanın ilkin - doğuda, koca muallimin bağı tabir edilen mahalle yakın bir sırt üzerinde ku - rulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu gün kasaba batıya, Savrun suyu vadisine doğru genişlemektedir.

Kasabanın evleri tamamen taştan ve iki kat olarak yapılmıştır. evlerin üzeri ekseriyetle düz toprak damlıdır. Çinko ve kiremit kaplı evlerde çoktur, son - zamanlarda çinko bahalı olduğundan ve yazın sıcak tuttuğundan terk edilmiş - sayılabilir.

Kasabada modern inşaat henüz başlamamıştır. Hususî muhasebe memurluğundan - alınan malumata göre Kadirli'de resmî ve hususî mesken adedi 522 dir.

Köylerde :

Kuruluş şartlarına göre köyleri iki kısma ayırabiliriz:

1.- Ova köyleri.

2.- Dağ köyleri .

Kaza nüfusunun büyük bir kısmını toplayan ova köylerinin kuruluşunda münbit ve mahsuldar ova topraklarının tesiri ehemmiyetlidir. Köylerdeki umum mesken adedi 4905 dir. İskânın umumiyetle toplu bulunduğu ova mıntakasında köy mes - kenlerini üç tipte toplayabiliriz :

1.- Huvler.

2.- Kâgir evler.

3.- Ahşap evler.

Huv denilen evler Ot ve kamıştan yapılmış evler, tabiri caizse kulubeler ev inşasına yarayan diğer malzemenin yokluğu veya tedarikinin güçlüğü, fakirlikten ziyade göreneğin tesiriyle ova mıntakasında çok görülür. Huvler dıvar ları kamıştan ve üzerleri otla örtülü olarak çok İptidai şekilde yapıldığı gibi biraz daha iyi şekilde yapılmış olanında vardır. yağmur sularının akma - sını temin için meyilli yapırlar . İptidai şekilde olan Huvlerde hayvanlar ve insanlar aynı çatı altında barınırlar. Ocak tertibatı olmadığından, ateş - mesken ortasında yakılır. tepede bulunan ufak bir delik (çok defa buda yapı)

lmaz) dumanın çıkmasını kolaylaştırır. Bu nevi Huvlerde pencere ufak bir delikten ibarettir. ~~Kapı ve pencereler~~ İptidai şekilde ve gayri sıhhi olan bu Huvler mahallî idarenin tesiri ve göreneğin artmasıyla azalmağa başlamıştır. Daha eyice yapılmış Huvlerde kapı ve pencereler oldukça muntazam - dır, pencereler camlıdır; zemini ve tavanı tahtadır ve bölmelere ayrılmış - bir kaç odası bulunur.

Taş evler, taşın kolaylıkla ve bol olarak tedarik edildiği Hark aşığı, Şebaplı, Cıkcık. Köylerinde çoktur.

İki kat olarak yapılan Kâgir evlerde alt kat ahırdır, üst katta müteaddit - odalardan mürekkeptir. Ayrıca mahsullerini saklamağa mahsus ambarlarda yapılır, Kiremit ve çinko tedariki güç olduğundan evlerin damları umumiyetle - düz toprak damlardır. Kiremit ve çinko döşenmiş evler pek nadirdir. Ahşap evlere bütün kaza dahilinde az tesadüf edilir.

Dağ Köylerine gelince: Kadirlinin dağlık ~~kısmı~~ mntakasında, dağlık iskân - şekli hakimdir. Bu dağlık mntakanın sebepleri arasında ilk olarak topografik vaziyeti öne sürebiliriz. Dik ve arızalı olan dağlık mntakada ziraate elverişli toprak az olduğundan ancak vadilerde ve tepelik kısımlarda ziraat - yapmak mümkündür. Toprak tabakasının azlığı ve sahanın darlığı, her köylüyü tarlasının yanı başında oturtmağa mecbur etmektedir. Bundan başka dağlık - mntakada evlerin dağılışı ile, kaynakların dağılışı arasında sıkı bir münasebet mevcuttur. Kaynakların suyu bir köy halkının ihtiyacını karşılayacak kadar bol olmadığından her aile köy arazisi dahilinde bulunduğu suyun - başına konarak evini ve tarlasını yapmaktadır.

Dağ evlerinin şekilleri:

Evler hemen tamamen taştandır. Ekseriya iki kat olarak yapılıyorsa da, tek katlı basit evler pek çoktur. Bu tip evlerde bölme - tertibatı yoktur. Ev, tek bir odadan ibarettir. Hayvanlar için ayrı ahırlar yapılır.

Damlar düz ve topraktır. Kiremit veya çinko ile örtülü evlere bu dağlık mntakalarda tesadüf edilemez.

Belediye Faaliyeti:

Kadirli belediyesi şimdiye kadar kayda değer bir eser - meydana getirememiştir. Memleketimizin bir çok yerlerinde olduğu gibi bura da da bir takım ikilik zihniyeti belediyenin müsmir faaliyetine mani teşkil etmiştir. Son zamanlarda bu gibi ikilik zihniyet ve itiyadların azaldığı sezilmektedir. Netekim beş senelik programla kasabanın kalkınmasına çalışılmaktadır. İlk olarakta kasabanın 1,5 saat şimalinden su getirmeğe kuyulmuştur. Bu takdirde Şelâle teşkil edilerek kasabanın elektrik ihtiyacı temin edilecek, mezbaha, park ve hamam yapılacaktır. Yalnız getirilecek su, -

İçme suyu değildir. Bahçecilikte kullanılmak üzere her eve taksim edilecektir. Böylece varidatı artacak belediye bir çok başarılar elde edebilecektir. Bunlar tahakkuk ettiği takdirde Kadirli cidden pek şirin bir kasaba olacaktır. Kasabanın medhalinden karşılıklı da ihtiva etmek üzere müntehasına kadar devam eden, gayri muntazam taşlarla döşenmiş bir yol vardır.

Sokak aralarındaki gollar da muntazam değildir. Yolları hep patikalardan ibarettir. Kasaba halkı içme suyunu Savrun ırmağından temin etmektedir. Belediye akarlarından altı dükkân sebzeçilere ve dört dükkânda kasaplara tahsis edilmiştir.

Belediye binasının önüne çam ökaliptüs ve saire ağaçlarını ihtiva eden güzelce bir park yapılmışsada ihtiyacı karşılamamaktadır.

Kasaba haricinde, ötedenberi mezarlık olan sahada, belediye bütçesinin müsadadesizliği dolayısıyla bir yenilik yapılmamıştır.

Kasabada elektrik tesisatı olmadığından, bazı sokaklarında petrol lâmbaları kullanılmaktadır. Evlerde lüks ve petrol lâmbaları kullanılır. İtfaiye teşkilâtı yoktur.

Belediyenin umum varidatı 18,943 lira olup bunun 7713 lirası teberruattır.

Kazanın sıhhi Durumu :

Tedkik ve müşahedelerime göre, sıhhi durumu hiçte iyi bir düzende değildir. Evvelâ ova köylerinin bir çoğu Savrun suyunu içmektedir. Halbuki bu su kasabayı geçtikten sonra tamamen bir ova suyu karakterini kazanmakta olduğundan yatağında bol miktarda alüvyon toplamaktadır. Yağmuru müteakip derhal bulanır. Hele yaz günleri çeltik ayaklarından sızan sıtmalı, dizanterili, tifolu sulardan adeta bir hastalık menbaı olur. Diğer bazı köylerde kuyular açılarak su temin edilmekte isede, ekserisi açık ve gayri sıhhi bir şekilde olduklarından fayda yerine zarar doğurmaktadır. Ayrıca köy evlerinin çoğu tek katlı, rütubetten azade olmaması da hastalıkların zuhuruna bir âmildir. İşte hasta olunca derhal doktora koşmayı ihmal etmeyen, doktorluğa karşı büyük inan ve imanı olan Kadirli halkı yukarıdaki etkiler altında hastalanmaktadır.

Mıntakada hastahane yoktur. ahalinin sıhhatiyle ilgili sıtma mücadele şubesiyle, hükümet tabipliği vardır. Belediye sıhhat teşkilâtında bir ebe bulunmaktadır. Bütün kaza köyleri üç mintakaya ayrılarak her birisine birer tane sıtma mücadele memuru verilmiştir. Kazada da bir merkez mücadele memuru bulunmaktadır.

Hastalıklar:

Mıntakam dahilinde en ziyade görünen sıtmadır. Bunun her üç nevi de fazladır. Fakat en çok görünen tropiktir. Kaza hükümet tabipliğinin ve sıtma mücadele dairesinin verdiği malûmata göre nüfusun yüzde doksanı sıtmalıdır.

1943 Dalak indeksi 71,1 dir. Burada sıtma hakikaten bir afettir. Hem diğer hastalıklara karşı mukavemeti azaltıyor, hemde köylünün faaliyetine mani oluyor.

Başta seksen bin dönümlük Akçasaz bataklığı olmak üzere, kaza hudutları - dahilinde adedi 15 i aşan müteaddit gölcükler vardır. Bunların kurutulmasına henüz başlanmamıştır. Eğer Savrun ayağı başka bir kanala alınarak Akçasaz bataklığı kurutulacak olursa, Sivrisineğin esas yuvası bozulacağı gibi geniş ve mahsuldar bir toprak da kabili istifade hale sokulacaktır. Ancak bunun için büyük sermayeye veya hükümetin yardımına ihtiyac vardır.

Diğer hastalıklardan dizanteri de kayde şayandır. Hükümet tabipliğine göre - çocukların % 20-25 i yaz ishalinden ölmektedir.

Kırk yaşından fazla olanlarda % 10 nispetinde tüberküloz, Trahom % 5 tir. bilhassa mesken şartlarının fenalığı yüzünden romatizma da göze çarpacak derecede dir. Bu sene 15 kadarda tifo vakası görülmüştür. Kasaba ve muhitinde frengi de az değildir. Frengililere bakacak bir dispanser yoktur. Onun vazife sini Hükümet tabipliği kendi üzerine almıştır.

Sıtma ile mücadele etmekte olan sıtma mücadele teşkilâtı, seneyi iki devreye taksim ederek çalışmaktadır.

a.- Kış devresi (Birinci teşrinden Şubat sonuna kadar) .

b.- Yaz devresi (Marttan Eylül sonuna kadar) .

Yaz devresinde müracaat edenlerin ve sıtmaları tespit edilenlerin adedi - 6940 kişidir. Bu şekilde sıtmalılar tespit edildikten sonra her sıtma mücadele memuru kendi mıntakasını dolaşüp, hastalara muayyen miktarda kinin ve atebrin dağıtır.

Yaz devresinde sıtmalılara On yedi kilo beş yüz gram kinin ve kırk beş bin adet atebrin verilmiştir. Buna göre demek oluyorki her kişiye vasatı iki buçuk gram kinin ve beşer adet atebrin düşmektedir ki bu mükdar hiç bir sıt maliya deva olacak durumda değildir.

Merkez kasabada, meskenler iki katlı olduğundan, Savrun suyuna burada hasalık tevlid eden sular sızmadığından, aynı zamanda bataklık sahalara kasabanın uzak kalması sebepleriyle, kazada hastalık köylere nazaran daha azdır.

Kazanın Kültür durumu :

Cümhuriyetten evvel, Memleketimizin diğer yerlerinde - olduğu gibi Kadirli köylerinde de Mektep yoktu. Yalınız Hark aşığı ve Bahçe köylerinde birer ilk mektep bulunduğu yaşlılar tarafından rivayet edilmektedir. Köylerin bu haline mukabil, merkez kasabada o vakıtlar mektep adedinin - ihtiyaca yetecek derecede ve şu durumda bulunduğu anlaşılmaktadır: bir Rüşdiye mektebi, iki Sıbyan mektebi, bir medrese (1).

Cümhuriyetin ilânı sıralarında Kadirlide Rüşdiye mektebi ile birde kız mektebi görüyoruz. Bunlardan Rüşdiye mektebi bilahare ilk mektebe tahvil olunmuştur. (Nümune mektebi 1923).

Lâkin bu tarihlerde, köylere henüz mektep açılmadığından kasabaya talebe akını başlamış ve bu vaziyeti gören Maarif vekâleti Kadirlide ikinci bir mektep açmağa karar vermiştir. (İstiklâl Mektebi 1924) .

1926 de ise kız mektebi lâğv olunarak (Kadirli muhtelit ilk Mektebi) teessüs etmiştir. Bundan sonra köylere peyderpey mektep açılmağa başlanınca kasabadaki mekteplerde talebe adedi azaldığından İstiklâl mektebi kapatılmıştır. Son senelere gelinceye kadar Kadirli, böylece tek mekteple idare edilmiş ise de, kasabada ve pek yakınlarındaki köylerde (ki buralarda mektep açılmamıştır) tahsil çağındaki çocukların artmasından, diğer taraftan halı hazırdaki binanın ihtiyacı karşılayacak durumda bulunmamasından ikinci bir mektep daha açılmasına, Vekâletce müsaade edilmiştir. Köylerde dokuz tam teşkilâtli altı - tane de Egitmenli Okul vardır.

Kadirlinin Kültür durumunu öğrenmek için aşağıdaki İstatestiğe bakmak kâfi - dir :

<u>Kasabada Öğretmen adedi</u>	<u>Kadın</u>	<u>: Erkek</u>	<u>: Yekûn</u>
	2	5	7
Köylerde " " "	2	15	17
<u>Kasabada talebe adedi</u>	<u>Kız</u>	<u>: Erkek</u>	<u>: Yekûn</u>
	131	271	402
Köylerde " " "	83	787	870

İstatestikte anlaşılacağı üzere Kadirlide 24 Öğretmen ile 1272 talebe vardır. Talebelerin sayısı her sene biraz daha çoğalmaktadır. Halk Okumağa heveskâr - dır. İlk mektebi bitiren çocuklardağ bir kısmı Adana, Mersin, Osmaniye, Ceyhan, - Kozan Orta Okullarına gitmektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin sayısı her sene biraz daha azalıyor.

Kadirlide tahsil çağındaki çocukların adedi şöyledir:

(1).- Adana Salnamesi 1309, sahife 151 - 152 .

	Kız	Erkek	Yekûn
Merkezde	306	314	620
Köylerde	1404	2690	4094

Adedi 4714 ü bulan bu çocuklardan büyük bir kısmının köylerinde mektep bulunmadığından, ve malî durumlarının bozukluğundan dolayı okutulamıyorlar.

İKTİSADİ COĞRAFYA .

Kazanın Ziraat durumu :

Kaza dahilinde toprakların, bilhassa Ovalık kısmında son derece münbit oluşu, müsait iklim şartlarının mevcudiyeti sebebiyle çeşitli - mahsuller yetiştirmek mümkündür. Kışların ılık olması, Kırağı ve don gibi ziraate muzır hadiselerin şiddetli olmayışı, yağmur azlığını telâfi edecek akarsuların bulunuşu pamuk, şeker kamışı, piring gibi sıcak mıntaka mahsullerinin emniyetle yetiştirilmesine yardım ediyor. Ötedenberi bir ziraat memleketi olan Kadirli'de, bu müsaid şartlara rağmen ziraatin lüzumu kadar inkişaf etmiş - olduğu söylenemez. Zira ekilecek arazinin genişliğine nispetle nüfus azdır. Toprağın lâyıkıyla işletilebilmesi için hariçten amele tedarikine lüzum hasıl olmaktadır. Ziraat istihsalin artması için modern ziraat alet ve makinelerinin taammümüne ihtiyac vardır. Fakat Çiftçinin fakirliği makineleşmeğe mani - dir. Münakalenin eyi olmayışı de istihsalin inkişafına menfi bir tesir icra - etmektedir. Sonra toprağın islahı meslesine hiç ehemmiyet verilmemektedir. Tü - rabi nebati tabakası her ne kadar oldukça derin ve binnetice kuvvei inbatiye ye malik isede sene be sene kuvveti azalmaktadır. Bunun için bir taraftan de - rin sürmeğe, diğer taraftan gübrelenmeğe ihtiyac vardır. Şimdiye kadar mevcut gübrelere ehemmiyet verilmemiş ve ancak gübreleme bahçelere münhasır kalmış tır.

Maamafi son harp durumu ziraat istihsal üzerinde müspet tesirler yapmıştır. Mahsulâta takdir olunan fiyatlar köylüyü ve diğer müstahsilleri memnun ede - cek bir derecede olduğundan toprağa heves artmıştır.

Toprak Rejimi :

Kadirli mıntakasında topraklar umumiyetle küçük parçalar halinde bulunmaktadır. Her köylünün az çok toprağı vardır. Dağ köylerinde, köylü - nün sahip olduğu dönüm mikdarı 40-50, Ova köylerinde ise vasatı 100-150 dönüm arasındadır. Küçük arazi sahipleri topraklarını kendileri işlerler. Ortaklaşma esaslarına göre işletenler de vardır. Bunlar daha ziyade kasabada yerleşmiş - olan veya başka bir işle meşgul bulunan kimselerdir.

Büyük arazi sahibi olanların sayısı mahduttur. Sahib oldukları arazi 2500 - 3000 dönüm arasındadır. Büyük arazi sahipleri tarlalarını çiftçibaşı denilen şahıslarla idare ediyorlar. Çiftçibaşılar civardan tedarik ^{ettikleri} ~~çok~~ rençberlerle toprağı işletmekte ve buna mukabil evvelce arazi sahibiyle kararlaştırılan - esaslar dahilinde elde edilen mahsuldan münasip bir hisse almaktadırlar.

Ziraatte tatbik edilen Usuller :

Ziraatte ve bilhassa hububat ziraatinde iki - senelik münavebe usulu caridir. Ekseriya pamuk ile buğday münavebe yapılır. Bu usul hububatın daha ucuz elde edilmesini temin etmektedir. Çünkü çiftçi pa

Pamuğunu tarladan kaldırdıktan sonra nadas yapmağa lüzum görmeden hububatı tarlaya atıyor. Bu tarz ekimden alınan randıman fazladır. Fakat toprak ne -
 kadar kuvvetli olursa olsun arada sırada tarlaları dinlendirmek zarureti -
 hasıl olmaktadır. Nadasa terk edilen tarlalar bir kaç defa sürüldükten sonra
 bir iki sene boş bırakılır. Bu suretle tarlalarda yaz sıcaklığının tesiriyle mu
 zır otlar mahv olduğu gibi, sonbaharda yağın yağmurlarda toprakta biriktiril
 miş olur. Nadası müteakıb tarlalara ya hububat ve yahût pamuk, Susam, Fasulya,
 Mercimek ve saire gibi mahsuller ekiliyor.

Köylünün ziraatte kullandığı aletler :

Dağ veya Ova köylerindeki küçük çiftçi
 lerin kullandıkları iptidai aletler (Sapan, Orak, Yaba, Dirken, Gem...) bir ta-
 rafa bırakılacak olursa Kadirli Çiftçilerinin en ziyade işlerine yarayan -
 ziraat aletleri şunlardır: dört demirli köten, iki demirli köten (birincisin
 de iki çift veya üç çift öküz, ikincisinde iki çift öküz veya üç at kullanı
 lır) Hem nadas hemde tohum ekmek için kullanılan tek demirli ve tek pulluk
 lar (bir tek hayvan veya bir çift öküzle) Buharlı makinelerde motör, Harman
 ve orak makineleri, kızak, Mübriz, köylünün pakoş dediği Batteuse makinaları-
 toprağa atılan tohumları kapamağa mahsus ağaçtan yapılan tapan..

<u>Ö L Ç E K L E R</u>	<u>Mahsullerin Ağırlıkları</u>	<u>Kilo</u>
4 Şinik & Bir tas :	Buğdayın bir Güvleği :	30 :
4 tas = bir güvlek	Arpanın " " :	25 :
8 Güvlek= bir kile :	Yulafın " " :	19 :
1/1 " & bir Havai:	Susamın " " :	24 :
:	Fasulyanın" " :	32 :
:	Nohudun " " :	28 :

Yetiştirilen mahsuller:

Kazanın iktisadi hayatında zirai mahsullerin ehemmiy
 etini fazladır. Bu mahsuller arasında en başta hububat gelir. Dağlık mıntaka
 larda da hububat yetiştirilmekle beraber asıl hububat ziraatı sahası Kadir-
 linin Ova mıntakasındadır. Hububat istihsal eden köyler, Kesik Köyü, Mecidiye
 Bozlu, Çıyanlı, Öksüzlü, Narlı kışla, Halı dağlar, Akmaşat, Şeh Mehmetli, Köseli,
 Kızıl Ömerli, Azablı, Hark aşığı, Vayvaylı, Toprak tepe, ^{anberin harkı} ~~Kadirli harkı~~ Köyleri
 dir.

Kadirli de kabili ziraat arazi 42,000 hektardır. 1943 senesinde bunun 38605-
 hektarı hububat ve diğer mahsulâta tahsis edilmiştir. Hububat istihsalâtı -
 seneden seneye değişmektedir. Bu tahavvüllerde yağmurların zamanında yağup
 yağmamasının tesiri büyüktür. 1941 yılı baharının kurak geçmesi yüzünden -
 zirai istihsalâta % 40 noksanlık görülmüştür.

Kadirli de ekilen mahsulleri ikiye ayırabiliriz:

- 1.- Kışlık ekinler.(Buğday, arpa, Yulaf).
- 2.- Yazlık ekinler.(Pamuk, - Susam, Akdarı, Pirinç..ve saire.).

Buğday :

Hububat içinde en fazla ekilen buğdaydır. Buğdaya tahsis edilen arazi 11300 hektardır. Kadirli ovasının iklimi ve münasip bir nispette balçık, Kalkın ve kumdan meydana gelmiş çmüslü, münbit toprakları buğday yetiştirmeğe çok müsaittir.

Ekilen başlıca buğday neveleri: Yerli buğday başta gelir ki, bu kırmızı ve serttir. Yerli neviden kara kılçık kazada en ziyade ekilen buğdaylardandır. yerli buğdayın diğer bir nevi bozbaş (alabuğday) dırki rakımı yüz metreden yukarı olan yerlerde ekilir. Ekilen diğer neviler Kıbrıs buğdayı ile beyaz buğdaydır. Kıbrıs buğdayı zamanla hakıki evsafını kayb etmiş olduğundan nadiren ekilmektedir. Beyaz buğday yerli buğdayın bir buçuk misli uzunluğunda dır. 0 nispette de kalındır. verimi eyidir.

Buğdaydan alınan randıman vasatı bire 8-13 arasında olup, fevkalâde seneler de bire 20-25 den fazla da alınabilir. Beher dönümden kaldırılan mahsul vasatısı 120-150 kilodur.

Faaliyet zamanı: diğer hububat ve mahsuller gibi buğday ziraatinde de faaliyet zamanı ikidir.

1.- Ekim zamanı .

2.- Hasad zamanı.

Buğday, ekim zamanı olan teşrinlerde ve Kânunuevvelde, muhtelif nevi çubuğa ekilir, tohum tarlaya elle serpilir. Sonra toprağın tohumla temasını temin için tapan denilen ağaçtan yapılmış aletle toprak bastırılır. Bu işler den sonra ilk faaliyet devresi sona erer. Yalnız ekildikten takriben bir ay sonra (8 santimetre kadar büyüünce) ileride aşırı gitmemesi için ekin koyun sürülerine yedirilir.

Hasad ve harman zamanına gelince: Mıntakada buğday hasadı Mayistan Haziran ortalarına kadar devam eder. Buğday ekininin biçilmesi Orak veya Orak makinesi ile yapılır. Orak makinelerini ekseriya büyük arazi sahipleri kullanmaktadır. Harman dövme de Döğen veya Patoz kullanılır.

Ziraatte makine kullanılmakla beraber taammüm etmiş değildir. Köylünün malî durumu makileşmeğe manidir.

Arpa :

Buğdaydan sonra en fazla arpa ekilmektedir. Hatta bazı seneler buğdayda anda ziyade ekildiği görülmüştür. Suhunet, Toprak ve işleme bakımından buğdaya nazaran daha kanaatkâr olan, arpa, hemen her yerde yetişir ve buğdaydan -

Daha fazla verimlidir. Dönümden alınan vasatı hasılat 150-200 kilodur. verim - vasatı olarak bire 10-15 arasındadır. Sonbaharda, buğdaydan biraz evvel ekilir mahsulün ileride yatmaması için buda ~~Erçek~~ zamanı kpyulara y@ydirilir. Niha - yet Mayista (Hızır İlyasta) hasada başlanır.

Ekilen arpa neveleri:

Kaza arazisi dahilinde iki çeşit arpa ekilir. Bunlardan - birisi beyaz arpa, diğeri vakit arpasıdır.

Vakit arpası, ötekinden 15 gün evvel olgunlaşır. Arpa umumiyetle buğday firezi ne (ekin biçildikten sonra tarlaya verilen isim) ekilir. Falhane ekilirse da - ha verimli olur.

Yulaf :

Yulafın mıntakada hususî bir ehemmiyeti vardır. başlıca hayvan yemi ol - duğundan fazla ekilir. Sonbaharda ekilir ve arpa gibi erken yetiştiğinden Ma - yis sonunda hasad edilir. vasatı olarak bire 15 verir. dönüm başına 250 kilo - dan fazla alınır.

Yazlık ekinler :

Pamuk : Kadirli mıntakasınınsı gerek iklim, gerekse toprak bakım - ından pamuk yetiştirmeğe pek elverişlidir. Pamuk neşvünema zamanında fazla ra - tib ve sıcak bir hava, kemale gelip kozaları açmağa başlayınca de kurak iste - yen bir nebattır. Bu şartlar ise Kadirli de mevcuttur. Neşvünema zamanı ratip - Cemup batı rüzigâriyle, kemale gelme zamanı olan yaz sıcakları ve kuraklığı - Memleketin hususiyetlerinden olduğu için elâğa Pamuk burada istediği bir - muhiti bulmuş demektir.

Müsaid tabii şartlar altında yetişen pamuk mahsulu, hükümetin teşvikiyle gitt - ikçe daha ehemmiyet kazanmakta ve diğeri mahsullerin yerini almaktadır.

Kadirli de ekilme pamuk neveleri üçtür,

- 1.- Klevlant
- 2.- Akala.
- 3.- Yerli kapalı Koza.

Klevlant pamuğu yerli pamuktan farklıdır. İpek gibi yumuşak ve elyafı uzun - dur. Rengi penbeye çalar. Çekideği yerli cinsler en azaran incedir. Fakat zamanla hakiki evsafını kayb etmiş bulunduğundan, ekilmesi hemen hemen terk edilmiş - bulunmaktadır.

Yerli kozadan öretilen kapalı koza bu havalinin en eski ve en çok yetiştirdi - ği bir nevidir. Sonbahar yağmurlarıyla yaz kuraklarına mukavemetli olduğundan diğeri pamuk nevelerine tercih edilir. Pamuğu beyaz ve serttir. Telleri kısa ve kalın olduğundan çok ince iplik yapılamaz, mukavemeti de azdır.

Akala nev'i de yerli kozaya benzer. Buna karşı rağbet artmakta ve Klevlantın - yerine kaim olmaktadır.

Pamuk Ekimi :

Pamuk ekilmeden evvel tarlalar Temmuz ve Ağustos aylarında derin bir şekilde sürülür ki buna mahallî halk (Felhan) diyor. Felhan çiftçinin belli başlı meşgalesidir. Toprağın derince sürülmesi, güneş görmeyen alt kısımların üste getirilerek toprağın havalandırılmasını ve muzır nebatların ölmesini temin eder. Sânbaharda ikinci defa yapılan sürülme ile sonbahar ve kış yağmurları toprakta biriktirilmiş olur. Bu şekilde hazırlanan pamuk tarlaları Mart ayı içinde üçüncü defa sürüldükten sonra ekilir. Ekilen tohumlar Nisan ayında intaş etmeğe başlar. Ekimden 15 gün sonra muzer otlardan temizlemek için tarlalar çapalanır. Ekimden üç dört ay sonra pamuk sarı çiçekler verir ve bir müddet sonra da koza teşekkül eder. Pamukkozası 16-18 haftada kemale gelir. Elle toplanan kozalar, çevirme denilen üstüvani şeklindeki kalbur makinelerinden geçirilerek toprak ve yapraklardan temizlenir. Pamuğu kağından ayırmağa (Şifleme) denir. Çekirdekli pamuklara Kütlü ismi verilir. Görülüyorki pamuk ziraatı pek mütenevvi işlere kuzum gösteren bir ziraattır bu sebeple ticaret maksadıyla ziraat yapan büyük arazi sahipleri için amele meselesi çok ehemmiyetlidir. Her yıl pamuk tarlalarının çapalanması zamanında civar kazalardan (Andirin, Saimbeyli) amele gelir. Pamuk ziraatinin eskiliğine rağmen mıntakada kullanılan usuller pek ileride sayılamaz.

Türkiyenin Mısırı denmeğe lâyık olan Adana ve havalisinin bu bakımdan istikbali pek parlaktır. Modern vasıtalarının teammümü, pamuk ziraat usullerinin yenileştirilmesi ve amele tedarikinde organizma edilmesiyle istihsalât çok artacaktır.

1943 yılında Kadırlıde pamuğa tahsis edilen arazi 9000 hektardır. Pamuk ziraatıyla uğraşan, ve eyi mahsul alan köyler şunlardır: Tozlu, Çiyanlı, Akmaşat, Halıdağlar, Anberinharkı, Kümbet, Toprak tepe, Vayvaylı, Yalınız Dut, Kesikkeli, köyleridir. Yerli kozalardan vasatı olarak verim bire 25-30 arasındadır. Evvelce diğer mahsuller gibi pamuğunu da Ceyhan ve Adana pazarlarında satan çiftçi şimdi toprak mahsulleri Ofisine satmaktadır, ancak Devlet hissesi çıktıktan sonra kalan kısmını bu pazarlara nakil etmektedir.

SUSAM :

Kadırlıde, yazlık ekilerden süsama da (buna mahallî hak Küncü diyor) - ehemmiyet verilmektedir. Helvacılıkta ve tahin istihsalinde kullandıkları - gibi, ticaret hususunda istifade ederler. Ekim zamanı Nisanda başlayarak - Mayıs sonuna kadarda devam edebilir. Buda koza gibi kış ekinleri felhanı iki defa tapan edilerek yesviyeden sonra ekilir. Bunun ptu alınmasada olur. Yalınız çiçek zamanı mutlaka yağmur ister. Ağustosta hasad edilir. Beher dönümden vasatı elli altmış kilo alınabilir. Randıman vasatısı bire 30-35 nispetindedir.

Akdarı :

Akdarıda Çiftçinin ticaret hayatında rol oynayan bir mahsulüdür. Çok verimlidir. Mart iptidasından 25 şine kadar ekilebilir. Ekildikten sonra mutlaka yağmur ister. Buda pamuk gibi, hazırlanan felhanlara ekilir. vasatı bire 35-40 verir. Dönüm başına 550-600 kilo verdiği vakıdır. Bunlardan başka yaz ekinleri olarak piring, fasulya, nohut, Mısır, mahlut, Kumdarı ve çavdar sayılabilir. Sade, piring istisna edilmek şartıyla, yukarıda anlattıklarımız derecesinde ehemmiyetli değildir.

Piring :

Piring, Kadirlinin çok eskidenberi istigal ettiği bir mahsuldür. Fakat Cumhuriyet devrine gelinceye kadar ticarı olmaktan uzaktı; Çiftçi, ancak kendi ihtiyacı için çeltik eker, ve bunu dinklerde veya söku tabiri ettikleri hususî surette meydana getirdikleri çukur taşlara doldurup, tokmaklarla döğerek piring elde ederdi.

Cumhuriyet devrinde araba, kamyon gibi nakıl vasıtalarının memlekette işlemeğe başlaması üzerine geniş mikyasta ve ticaret maksadıyla piring ziraatine başlanmıştır. Kadirli ovası gerek toprak, gerekse iklim bakımından piring yetiştirmeğe pek elverişlidir. Cumhuriyet devrinde Kadirlide piring ekimine 1927 de başlandı. Fakat ^{Bir} müddet devam ettikten sonra, köylünün sıhhi durumunu nazarı itibare alan hükümet 1939 de Kadirlide piring zer'ini men'etti. Niha yet bazı çeltik patronlarının ekilmesi için müsaade talebinde bulunması üzerine ziraat vekâleti buraya çeltik mütehasılları gönderdi. Bunların, kesik sulama usulünün tatbık edilmesi şartıyla ekilebilir diye rapor vermesi neticesinde 1942 de yeniden piring ziraatına başlanmış oldu.

1942 de 1036 ve 1943 de ise 845 hektarlık bir arazi çeltiğe tahsis edilmiştir. Kadirlide başlıca çeltik sahaları Yusuf İzzeddin, Kızıl Ömerli, Narlı Kışla, Çiyanlı, Tozlu, Yalınız Dut, Vayvaylı, Kerimli, Öksüzlü, Akmaşat, köyleridir. Kadirlide son çeltik kanunu mer'iyete girmeden evvel daimi sulama usulü carı idi. Bu usule göre arazi düz bir şekilde sürüldükten ve toprak yabancı otlardan temizlendikten sonra tarlalara su sevk edilerek çeltik ekilir. Bu usul, yukarıda söylediğimiz üzere, sivri sineğin üremesine yardım ettiğiinden hükümetce, bazı kolaylıklarına rağmen men'edilmiştir.

Kesik Sulamada, arazi sürüldükten sonra küçük büyük müstatil şeklinde tavalalara taksim edilir. ~~Bunların arasına taksim edilir.~~ Bunların arasından su yolları açılır, ana ve talî kanallar vasıtasıyla tarlalara on gün üst üste su verildikten sonra 48 saat boş bırakılır ki bu iki günlük kurak devrede, evvelce üremiş bulunan sivri sineğin yumurtaları imha olunur. İşte kesik sulama usulü, sıhhi durumu ihlâl etmediği için yegâne bir usul gibi görünmektedir. elverir ki sui istimal edilmesin..

Kadirli de ekilen piring neveleri :

Kaza dolaylarında beş nevi piring ekilekte

dir:

1.- Mısır nevi .

2.- Breloza .

3.- Kör Derviş Çeltiği.

4.- Kara Kılçık .

5.- Acem Çeltiği.

Bunlardan mısır nevi, çeltikçi tabiriyle (fazla kardeşleniyor) yani başak ^{seV} ~~ey~~leri yeknasak değildir. Bu bir mahzurdur. Zira biçilirken bir kısmı tarlada kalmaktadır. Yalnız pek verimli olduğundan çiftçinin rağbetini kazanmıştır. En fazla ekilen budur. Normal zamanda kıymeti azdır .

Briloza nın sapları kalın ve boyludur, kalın oluşu, yatmasına mani teşkil ettiğinden bir faidedir. Bu mısır nevi gibi kardeşlenmiyor. daha az verimli fakat daha ^{iyi} kalitededir.

Kör Derviş Çeltiği ^{Verimlidir} ~~verimlidir~~. Hemen hemen tarlada yetişebildiğinden ve eyi kalitede bulunduğundan ehemmiyet verilmektedir. Bu her üç nevi de ancak altı - ayda kemale gelmektedir.

Kara çeltik ile Acem çeltiği neveleri okadar verimli değildir. sadece diğerlerine nazaran çok kısa bir devrede (Üç ay) kemale geldiklerinden ve piyasaya vaktinden evvel sürüldüklerinden dolayı tercih edilmektedir.

Piring ekimi Nisan on beşten başlar, Hazirana kadar devam edebilir, tohumu çimlenüp köklerini toprağa salıncaya kadar su kesilmez. Sıcaklar başladığı zaman atılan tohumlar 48 saat zarfında çimlenir ve bir hafta zarfında da köklerini toprağa salar, başak meydana gelmeden çeltik tarlasında hasıl olan fazla otlar ayıklanır. Başaklanma Ağustosta başlar, Eylülde tamamlanır. Çeltiklerin cinsine göre 20 Eylül ile 20 Birinci teşrin arasında hasad yapılır. Bu hasadın, mümkün olan sür'atla yapılması icab eder. Aksi takdirde çeltikler yemeden çimlenmeğe başlar. Harmandan elde edilen çeltikler (ki bunun için patkuz kullanılmaktadır) evvelce hazırlanmış olan sergen denilen kurutma yerlerine gönderilir, kurutulan çeltikler, piring haline getirilmek üzere Ceyhan çeltik fabrikalarına sevk olunur. Bazı köylüler kendi yiyecekleri piringi yine iptidai usulle yani diğle elde etmektedir.

Vasatı olarak beher dönümden (350) kilo çeltik alınır. Yalnız bu sene Kadir lide çeltikten az randıman alınmıştır.

Bunun için bazı sebepler ileri sürülebilir:

1.- Mahsulün geç ekilmesi . (Bu yüzden firik zamanı esen ılık rüzgârın/tesi-riyle, ekin tane tutamamıştır.) menfi

2.- ve yine bu geç ekilmesi neticesi olarak hasada da geç başlanmış olduğundan sonbaharğğ yağmurları mahsulleri daha harmanda iken yakmıştır.

- 3.- Tohumun gittikçe aslı evsafını kayb etmesi .
- 4.- Tane tutmağa başladığı zaman yağın şiddetli yağmurlardan^{ın} mahsulu yatırması .
- 5.- Amele buhranı (vaktinde amle bulunamadığından pek olgunlaşan daneler, biçilirken dökülerek zayı olmuştur.) .

Kadirlide piriñç ziraatı patronlar tarafından yapılmaktadır.Piriñçlerin - normal zamanlarda başlıca alıcıları İstanbul ile İzmirdir.

Tütün :

Kadirlide eskiden tütün de yetiştirilirdi.Fakat hükümetin mütehassıslar vasıtasıyla yaptırdığı tedkiklerden sonra Kadirli,tütün zeriyat mın-takalarından hariç bırakılmıştır.Aynı sebeplerle Haşhaş ekimi de men'edilmiştir.

Şeker	100	200	300	120	150	110
Şeker	500	1000	1400	65	140	115
Familya	1500	200	300	600	600	115
Şeker	80	15	20	2000	500	400
Karışık	10	10	10	20	20	30
Famak	4000	10000	8000	14000	12000	17500
Şeker	2000	2500	1820	300	250	192
Şeker	500	1500	2000	120	400	573
Piriñç	0	1038	845	0	2804	1896
Karışık	300	600	700	80	80	100

Kadirli Kazası dahilinde Üç senelik Ekim ve Alım

Mikdarları : 1941 - 1942 - 1943 .

Mahsulun Cinsi,.....	HEKTAR			TON		
	1941	1942	1943	1941	1942	1943
Buğday	8000	11000	11300	7350	5668	7000
Arpa	8500	29000	8000	6300	3108	4000
Yulaf	4500	5000	5000	4550	4550	4000
Mahlût	25	50	30	120	150	130
Akdarı	500	1000	1400	85	120	115
Fasulya	1500	200	300	500	500	113
Soğan	80	15	20	2000	500	480
Sarımsak	10	10	10	20	20	20
Pamuk	4000	10000	9000	48000	12000	17800
Susam	2000	2500	1620	200	250	162
Mısır	600	1500	2000	120	400	271
Pirinç	0	1036	845	0	2804	1896
Kum Darı	500	600	700	85	90	100

Yemis Ağaçları :

Meyvacılık Kadırlide pek ileri gidememiştir. Müsaîd suları - tarlaları, ve yamaçlarıyla meyvacılığa elverişli bir muhit olmasına rağmen lâayık olduğu mevki verilmemiştir. Bunun başlıca iki sebebi vardır :

1.- Halkın, sıcak ve sıtma yüzünden kışlaklarını terk ederek meyva zamanı yaylâlarına göç etmeleri; bu yüzden bahçelerinin bakımsız kalması .

2.- Diğer ziraf mahsullerin çok daha fazla kâr temin etmesi ve mahsuldar toprakta malikiyet .

Ancak son beş-on senedir portokalcılığa heves artmıştır ki bunun da sebebi Narenciyelerin meyva verme zamanının, köylünün kışlaklarında bulunduğu mevsime yani kışa rastlamasıdır.

Diğer meyva ağaçlarından başlıcaları Nar, Dut, İncir, Ayva, Şeftali, Armut, dır. Bunlardan en ziyade önem verileni Nardır ki buda daha ziyade son bahara - doğru (Yaylâlardan dönme mevsimi) ^{me} yuvalarını olgunlaştırmaktadır.

Kadırlide iyi Kalitede Nar yetiştirilmektedir. Bilhassa araplı, Mehmetli, Hark aşığı köyleri bu hususta iştihar etmiştir.

Dut ağaçlarından istifade pek edilmiyor. Yalnız Hükümetin teşvikiyle ipekçilik uyanmaktadır.

Meyvalar içinde Kadırlı iktisadiyatında ehemmiyetli rol oynayan Narenciyedir. Kadırlı Akdeniz iklim kuşağında bulunduğundan, Şimal Rüzigârlarına karşı mahfuz bulunan yerlerde portokal yetiştirilmektedir.

Kasaba muhitinde portokalcılık pek yeni denecek derecede bir maziye maliktir. Birinci Cihan harbinden evvel bazı bahçelerde, mahdud bir şekilde portokal yetiştirilirdi. Halbuki bu gün ^{Sitir} Sebti, Köseli, Araplı, Kara Ömerli,

Ali beyli, Mehmetli, köylerinde portokalcılık halkın başlıca meşgalesini teşkil etmektedir. Bu köyler şimalen Diniker, şarkan Mezi dağları, garben Kozan, dağlarıyla kuşadılmış olup, soğuk şimal rüzigârlarından masûndurlar.

Narenciyeler içinde en ziyade önem verileni portakaldır. Meyvanın temin ettiği gelir sebebiyle portakal ağacı zer'iyatı gün geçtikçe ehemmiyet kazanmaktadır. Portakallar toptan ^{veya} perakente olarak Mersin, Adana, Ankara ve saireden. . gelen tüccarlara satılıyor. Satışlar birinci teşrinden Nisan niha yetine kadar devam eder.

1943 de Kadırlı Portakal istihsalâtı : 2,500,000 adedi ^{geçtiği} tahmin edilmiştir. Bu mikdar köylüye asgarı 80,000 lira kâr bırakacaktır.

Bağcılık :

Kadırlide henüz bağcılık diye bir şey yoktur. Çok zaman evvel kasa banın şimalinde bulunan Kocalar mevkiine bağ çubukları dikildiği yaşlılar tarafından hikâye edilmektedir. Kocalarda rastlanan ve halkın perpil tesmiye

Ettiği Kuş üzümü büyüklüğündeki meyvalar, bunların şahitleri olsa gerek, - bir kaç senedir yine aynı mevkie, sonra kasabanın batısındaki sölemiş tepe si cenup mailesine yatecrübi mahiyette bağ fidanları dikilmiştir.

Zeytin :

Akdeniz ikliminin başlıca hususiyetlerinden birini karakterize eden Zeytin, Kadirli çevrelerinde gayet boldur. Fakat bunların hemen hepsi yaba- -nidir. Eski iskân sahaları (Yunan ve Romalılara) olduğu kuvvetle zan olu nan Zehli, Mezi, Çukur Kışla, Hacılar, Kocalar, Kızılönü ilâ ... gibi yerlerde binlerce zeytin ağacına bastlanır ki adetleri, ziraat odası tarafından - 500,000 olduğu tahmin edilmiştir. Aşılacak suretiyle mühim bir servet hali ne konabilir.

Yabancı meyvalar :

Kadirli Ormanlarında zeytinden başka Melengioç , Kızılçık ki razı, Ahlat (Yabancı armut) Ceviz gibi sayısız yabancı meyvalara da rastlanır aşılacağı vakit Antep fıstığına ^{tahvil} eden Melengioç de, zeytin gibi Kadirlinin - başlıca servetlerinden olmağa namzettir.

Ahlatı, köylülerden bazıları aşılama suretiyle şimdiden eyi cins armut el- de etmeğe başlamışlardır.

Ziraat vekâleti 3573 sayılı kanunla köylüye, bu yabancı ağaçları ıslah etme- leri hususunda müsait davranmaktadır. Bu kanun Ormanı, beher köylüye 100 de kar meccanen teşmil etmektedir. Bu takdirde köylü ormanındaki yabancı meyva- ları aşılacak, bahçe yapacak, ıycabında ormanı kökleyerek odunundan kömürü- nden istifade edebilecekler, kanunun Kadirlide yürürlüğe girmesi için uğra- şılmaktadır.

Ehli Hayvanlar :

Kadirli mıntakası dahilinde hayvancılığa ötedenberi ehemmi- yet verilmiştir. Yalınız eskiden ziraate tahsis edilen tarlaların azlığı - sebebiyle geniş mer'alar, hali araziler çok yer işgal ettiğinden hayvanci - lik daha ileri bir durumda idi. Bu gün ziraate bırakılan sahaların genişli- ği yüzünden hayvancılık eski derecesini kayb etmiş gibidir. Bununla beraber civar kazalardan geri olduğuda söylenemez.

Ova kısmında Sığır, at, gibi koca başlı hayvanlar, dağlık mıntakada ise koy- un ve keçi gibi küçük başlı hayvanlar yetiştirilmektedir.

Atçılık :

Gerek ziraat sahasında ve gerekse nakliyatta beygirlerden çok is- tifade edildiğinden beygir yetiştirilmeğe karşı heves fazladır.

Beygirlerin büyük bir kısmı Çukurovanın kısa kürek denilen yerli cinsidir Seyhan vilâyetine bağlı Ceyhan kazası dahilinde Devlet tarafından idare - edilen Mercimek çiftliği harasında muhitin yerli beygir cinsi Arap, Nonyos Anglo, cinsleriyle ıslah edilmeğe çalışılıyor.

Atlar ilkbaharda ekin kenarlarındaki taze çayırlar, hususî surette ekilen ve yetiştirilen kasıllarla, diğer mevsimlerde ise arpa ve samanlarla beslenirler. Köylüler bu gibi hayvanlarını Adana, Ceyhan, Kozan, bizzat Kadirli pazarlarına götürerek satarlar.

Harpten evvel beher at 200-250 beygir 50-100 lira fiyatla satılırken şimdi 1000 liraya at, 400-700 liraya kadarda beygir satılmaktadır.

× Beygirler, Hükümet tarafından Devlet hizmetleri için satın alınmaktadır.

Sığır :

En ziyade tesadüf edilen Çukurovanın yetiştirdiği yerli cinstendir. Ziraatte Ova ve bilhassa dağ köylerinin çok istifade ettikleri sığırların ıslahı için damızlık olarak Halep boğaları seçilmektedir. Bu maksadla her sene birkaç tane damızlık alınmaktadır. Mıntakada yetiştirilen sığır hayvanlarının çoğu müteahhitlik yapan ve ticaretle uğraşan kimseler tarafından satın alınır. Bunlar, ya tren yoluyla Ceyhandan Ulukışla-Niğde-Kayseriye veya karadan Kadirlinin Mezi-Zehli gibi yaylâ yolları yahut Kozan Yoluyla (Ceceli Köyü civarından) Everek yakınında Karahisar (Kayseri Karahisar) - Ovasına taksim olunurlar.

Harpten evvel beher öküz 70, İnek 35-50 Dana 15-20 liraya satılırken şimdi Öküz 200, İnek 100, Dana da 60 lira fiyatla satılmaktadır.

Yerli İnekler Günde 3-5 kilo arasında, ıslah edilmiş Halep cinsi inekler ise 5-10 kilo arasında süt vermektedir.

Köylüler imal ettikleri yağ, yoğurt gibi maddelerini kasaba pazarına getirerek satarlar. Hem sütünden, hemde derisinden, et ve kuvvetinden istifade edildiğinden bu hayvanlar köylülerin işine daha elverişli görünmektedir.

Koyun ve Keçi :

Eskiden koyunculuk Kadirli'de, yalnız seyyar aşiretlerin in hisarı altında idi. Yazın ova mıntakası çok sıcak olduğundan seyyar aşiretler sürüleriyle beraber her sene ilkbaharda yaylâlara çıkarlar. Sonbaharda yine sürüleriyle birlikte ovalara inerlerdi. Şimdi bu hal yine devam etmekle beraber, ayrı yata^m aşiret hayatı yaşamayan köylü tarafındanda koyunculığa heves uyanmıştır. Temiz kuyulardan, Çeltik ayağı olmayan hastaliksız - Akarsulardan istifade ettirilerek yaz sıcaklarına alıştıırılan bu gibi koyunlar daha semiz olduğundan, bu tarz koyunculuk de gittikçe taammüm etmektedir.

Yerli ırktan olan koyunların ıslahı için hükümet tarafından bir teşebbüs yapılmamıştır. Bununla beraber 1936 de Romanyadan Gıcık denilen, Göçmenlerin getirdiği cinslerden başka mandak cinsi, boynuzlu, boynuzsuz, büyük kuyruklu cinslerde vardır. Yerli ırkta Karaman cinsidir. Ayrıca Aydınli aşiretlerinin pek çok Aydın cinsi koyunları da vardır.

Koyunlar tüccarlar tarafından alınarak Adana, Mersin, Hatay, Kayseri taraflarına sevk olunurlar. Aydınlı Koyununun şikleti 15 yerli cins ise 15-20 kilo arasındadır.

Koyunlar Eylül bidayetinde koça katılır, 30-40 gün koç katımı devam ediyor. Zehherinin on beşinde doğum başlar. Kuzular kırk gün muhafazalı yerlerde (Kuzuluk) kapalı kalırlar. Yalınız sabah, akşam emzirilirler, sonra sürüye katılırlar. Sağın Nisanda başlar. Mandak cinsi koyunların vasatı % 5 i ikiz doğururlar.

Keçilere gelince :

Kadirlide Orman ve fındalık çok olduğundan koyuna nispetle fazla bir gayret ve itina icab ettirmedüğinden keçicilik daha ileri bir durumdadır. Yerli Gıcık ırkla Aydınlı cinsleri taammüm etmiştir. Memlekette son zamanlarda tiftikte besleniyor isede adedi pek azdır. Keçiler Şubattan itibaren doğurmağa başlarlar. 15-20 gün emzirildikten sonra sağlama devam edilir.

Koyundan, bilhassa keçi südünden yapılan yağ, peynir çok nefis ve makbuldür Mer'aların çok defa cılız ve devamsız otlardan mürekkebe olması sürüberinmevsime göre yer değiştirmesine sebep olmaktadır.

1943 yılı ehli hayvan mikdarları.

(Maliye memurluğundan alınan kayıtlara göre)

C İ N S İ	DİŞİ	ERKİK	YRKÖN
K O Y U N	28055	4328	32383
K E Ç İ	50133	12331	62464
Tiftik Keçi	57	35	92
Merinos	17	8	25
At	2847	2145	4992
Merkep	536	497	1033
Katır	7	5	12
Deve	55	115	170
Siğır	18884	9113	27997
Manda	1086	310	1396

Sınaf Faaliyet :

Kadirli sınıf faaliyeti bakımından pek geri kalmış bir kasaba dır.Kasaba dahilinde hakiki manada bir fabrika yoktur.Kaza merkezinde iki,- köylerinde dokuz olmak üzere cem'an on bir adet su ile çalışan değirmen,ay raca da pamuğu kabuğundan ayıklayan çırçır vardır.

İmalâthane yoktur.bazı ziraat aletlerini tamir eden demirci dükkânları bu - lunmakta isede bunlar,esas ihtiyacı karşılayacak durumda değildir.Bundan - başka kâfi miktarda kunduracı,terzi,marangoz,saraç bulunmaktadır.

Mahallî San'atlar :

Gerek kasabada,gerekse köylerde el tezgâhlarıyla kadınlar tarafından pamuk ipliği,keçi kılı ve yünden kilim,battaniye,heybe,çuval gi- bi dokumalar yapılır.

Kilimcilik ^{şin} muntakada pek eski bir mazisi vardır.

Yollar ve nakıl vasıtaları :

Başlıca Yollar : Kadirli- Kozan = 30 kilometre .

Kadirli- Ceyhan = 50 "

Kadirli- Andirin = 60 "

İşte Kadirli bu Yollar vasıtasıyla civar kazalara bağlanmaktadır.Kazayı - Adanaya bağlayan ayrı yata^m bir yol yoktur.Bunun için mutlaka Ceyhandan ge çmek lâzımdır.Kadirli-Ceyhan yolunun kaza iktisadî hayatında mühim bir mev kılı vardır.Çünkü zirai mahsullerini,bir tren güzergâhı olan Ceyhan kazası- na bu yolla nakleder ve lâzım olan maddeleri gene bu yolla Ceyhandan alır. Böyle olmakla beraber gayri muntazamdır.Yağmur mevsimlerinde nakliyat inki- taâ uğradığından kasaba günlerce,muhtac olduğu maddelerden mahrum kalır.

Askerî bakımdan ehemmiyeti sebebiyle Kadirli-Kozan,Kadirli-Andirin yolları nın daha evvel şose olarak yapılması takarrür etmiş olduğundan,şimdilik - Kadirli-Ceyhan yolu ikinci plâna bırakılmıştır.

Kadirli-Kozan şosesinin Mehmetli köyüne kadar tesviyei tûrabiyesi yapılmış isede Kozan kendi hissesine düşen parçaya (Kozandan Çukur Köprüye kadar) - henüz başlamamıştır.

Kadirli-Andirin şosesinin tesviyei tûrabiyesi bitmiş olmakla beraber döşen me işine halen başlanmamıştır.Bu yollar,amelei mükellefeye yaptırılmakta - dır.Köy yollarının hepsi de gayri muntazam toprak yollardan ve patikalar- dan mürekkeptir.

Nakıl vasıtaları :

Zirai mahsuller,ticaret eşyaları ve İnsan naklinde en zi- yade otomobil,araba ve atlardan,bazan develerden istifade edilmektedir. Kazada ikisi kamyon olmak üzere dört tane otomobil vardır.Kışın yollar ça- mur ve bataklık hale geldiğinden motörlü vasıtalar işleyemez.Bu mevsimde -

Arabalardanda az istifade edildiğinden nakliyat atlarla veya develer sırtı
nda yapılır.

Mahallî Ticaret :

Adana gibi Memleketimizin belli başlı sanayi ve ticaret mer
kezlereinden birine bağlı olan Kadirli kazası dahilinde faal bir ticaret mev
cut değildir.

Münakalenin iyi bir durumda olmadığı, bu durgunluğun başlıca sebebini teşkil
etmektedir. Kışın kazanın hası ile olan münasebatı hemen tamamen inkıtaa uğra
maktadır. Ticaret mehbaları başta hububat olmak üzere pamuk, Narenciye, bakali
yat gibi mahsullerle, koyun, keçi, at, sığır gibi hayvanlar ve bunların temin -
ettiği mahsullerdir. Son harp durumu dolayısıyla Kadirli'de ticaret bir inki-
şaf ~~baş~~ göstermiş isede Kadirli-Ceyhan yolu yapılmadıkça bu inkişaf muvakkak
at olacaktır.

Kadirli'de ticaret odası olmadığından bu vazifeyi belediye reisi yapmaktadır
Kazanın ihtiyacı manifaturacılar tarafından, Mersin, Adana, İstanbul gibi bü -
yük şehirlerden temin edilmektedir. Bakkallar, Kunduracılar, Tuhafiyeciler de
aynı durumdadırlar. Müstahsiller mallarını hemen tamamen Ceyhan tüccarlarına
satarlar. Bu mahsulleri satın almak üzere civar vilâyetlerden tüccarlar da -
gelir. Hayvan alım satımı kasabada oldukça faal bir ticarete sebep olmakta -
dır. Yağ, peynir ve saire gibi gıda maddeleri ihtiyacdan fazla olmadığından -
kaza harici sevk olunamaz. Ehlî ve vahşi hayvan derileri kazaya bir miktar -
gelir getiririsede zikre şayan değildir.

Bölge Ormanlarının işletilmesi:

Tamamen Devlete ait olan bölge ormanları, böl-
ge orman şefliği tarafından idare edilmekte ve işledilmektedir. Ormanlardan
Kereste ve yakacak ihtiyacı için istifade ediliyor. Fakat büyük mahiyette -
Orman işletilmesi henüz başlamamıştır. Buna en ziyade yolların gayri munta -
zam oluşu tesir etmektedir. Kadirli ormanlarından şimdilik, senevi 1000 metre
mik'abi kereste işletilmektedir. Kerestelerin eb'adı ve uzunluğu iycabında -
tahta, kapı tahtası ve saire.. şekillerine konabilecek tarzda hazırlanmakta -
dır. Bu keresteler için istifade edilen ağaçlar Köknar, Katran ve Çam ağaçla -
rıdır. İşletilen ormanların Devlet hazinesine temin ettiği gelir miktarı -
10,000 lirayı bulmaktadır.

Kazada işletilmeğe elverişli ormandan ^{lara Hız} ~~abaz~~ verildiği takdirde:

Koyulardan Hektar başına 1350 metre mik'ab Odun.

Baltalıklardan " " 28584 " " "

" " " " " 5,5 Kental kömür almak mümkün olacaktır.

Kışın uzun sürmemesi ve Akdeniz iklimi iycabı olarak soğuk yapmaması sebeb-
iyle yakılacak odun ve kömür miktarı o nispette azdır.

Orman tahribatı ve muhafazası :

Kazada ağaç soyma adeti eskiden pek ileri - gitmiş ve bunun neticesi bazı orman bölgelerinde ağaçlar kurumak tehlikesi ne marûz kalmışsada şimdi bu fena âdete ender olarak tesadüf edilmektedir. Ormanlardakı tırtıl görünmekte isede müstevli bir şekilde değildir. Yalnız - muhtelif senelerdeki fırtına ve yangınlarla bir hayli tahribat olmuştur. Çiğler de (mahallî halk buna tığ diyor) bazı zararlar doğurmaktadır. Bilhas - sa At oluğu denilen yaylâ yolu üzerindeki mevkide pek hazin bir manzara ya - ratmıştır.

Nihayet köylünün hayvanlarını beslemek için bir çok ağaç dallarını keserek - mahv ettikleri de ihmal edilmeyecek derecededir.

Orman muhafazası için kazada bir Orman bölge şefi ile, bir orman mühendis - muavini ve iki tane de Orman muhafaza eri bulunmaktadır.

Evvelce Ormanlar Malmüdürlüğüne tabi kolcular tarafından kontrol edilirdi.

